

HARRASTAMISEN SUOMEN MALLIN SUURTEN KAUPUNKIEN KEHITTÄMISHANKE

Liikunnan harrastuspolut

2023–2024

Heli Sohkanen
Jaakko Saarinen
Ella Kaikumaa
Sanna Heikkilä
Tanja Lähdekorpi

SISÄLTÖ

HANKKEEN KESKEISET KÄSITTEET	3
JOHDANTO.....	5
1 HANKKEEN TOTEUTUS	7
1.1 Nykytilan analyysi.....	7
1.2 Kehittämistyöpajat, loppuseminaari ja paikallinen kehittäminen	9
2 HARRASTUSPOLKUJEN KEHITTÄMINEN.....	10
2.1 Näkemyksiä Harrastamisen Suomen mallin ja harrastuspolkujen kehittämiskohdista.....	11
2.1.1 Turun kaupunki.....	12
2.1.2 Jyväskylän kaupunki	13
2.1.3 Helsingin kaupunki.....	14
2.1.4 Vantaan kaupunki	15
2.2 Hankkeen ydinviestit seurojen näkökulmasta.....	17
3 HARRASTUSPOLUN VISIOT	22
3.1 Turun harrastuspolun visio	23
3.2 Helsingin harrastuspolun visio	26
3.3 Jyväskylän harrastuspolun visio	28
3.4 Vantaan harrastuspolun visio	30
3.5 Työkaluja harrastuspolun vision kehittämiseksi	33
4 YHTEISÖVAIKUTTAVUUDEN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN	39
4.1 Yhteisövaikuttavuuden toimintamallien kehittäminen.....	41
4.2 Paikalliset yhteisövaikuttavuuden toimintamallin visiot harrastamisen viitekehyksessä.....	44
4.2.1 Turun yhteisövaikuttavuuden malli.....	45

4.2.2	Jyväskylän yhteisövaikuttavuuden malli.....	45
4.2.3	Helsingin yhteisövaikuttavuuden malli.....	46
4.2.4	Vantaan yhteisövaikuttavuuden malli	47
5	HARRASTUSPOLUN VISIOITA TUKEVAT HYVÄT KÄYTÄNTEET JA TOIMINTATAVAT	49
5.1	Harrastajien liikkuminen harrastuspoluilla.....	49
5.2	Harrastuspolun ensivaiheen kartoitus ja muuttajat	52
5.3	Viisi eriteltyä tuen tasoa etsivän harrastustoiminnan tueksi.....	54
5.4	Ideoita ja ratkaisuja yhteisvaikuttavuuden vahvistamiseksi seurojen ja kaupungin välillä	54
5.5	Kaupungin ja seurojen välisen viestinnän kehittäminen	56
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET	59
	LIITTEET	63

HANKKEEN KESKEISET KÄSITTEET

Harrastamisen Suomen mallin (HSM) ryhmät tarjoavat kunnasta riippuen 1.–9. -luokkalaisille mahdollisuuden osallistua toiveisiin perustuvaan ja maksuttomaan harrastustoimintaan koulupäivän yhteydessä.

Matalan kynnyksen liikuntaharrastus tarkoittaa harrastuksia, joihin voi osallistua ilman aikaisempaa lajitaustaa ja toimintaa, johon on helppo tulla mukaan. Toiminta on usein lähellä kotia tai koulua, maksutonta tai edullista, ja tiedot toiminnasta ovat helposti saatavilla. Matala kynnys ei tarkoita heikkolaatuista ohjausta tai höntsäilyä omin päin. Tyypillisiä nimityksiä matalan kynnyksen harrasteryhmille ovat esimerkiksi alkeis-, koulu-, harraste-, kunto-, puulaaki- ja kortteliliiga-ryhmät. Toiminnan intensiteetti on aina tavoitteelliseen kilpa- ja huippu-urheiluun tähtäävään valmennukseen verrattuna matalampi, mutta kisailu, kilpailu tai tavoitteellisuus voi kuulua toiminnan luonteeseen, jos niin katsotaan tarpeelliseksi.

Etsivä harrastustoiminta auttaa lasta, nuorta tai perhettä lapsen/nuoren harrastusten löytämisessä ja siihen ilmoittautumisessa. Toiminta voi sisältää myös muita tukitoimia, jotka edistävät harrastuspolulle etenemistä.

Viisiportainen tuki Etsivän harrastustoiminnan tuen tarpeen tasot määrittävät lapsen, nuoren tai perheen tarpeiden mukaisesti. Hanke esittelee viisiportaisen mallin tiedon tarjoamisesta aina moniammatilliseen tukeen.

Harrastuspolku tarkoittaa julkisen sektorin matalan kynnyksen harrastustoiminnan (esim. kerhot, HSM ja muu matalan kynnyksen toiminta) ja seuratoiminnan (harraste- ja kilpatoiminta) välisen yhteyden kehittämistä. Harrastuspolkuja voi tarkastella myös laajemmasta näkökulmasta seuraharrastamisen (sisältäen ohjaajan- ja järjestötoiminnan polun), liikuntaharrastamisen tai ylipäättään harrastamisen näkökulmasta tai yksilön näkökulmasta, jolloin harrastaminen kuvaa jatkumoa, mahdollistaen eheän siirtymän, silloin, kun senhetkinen ryhmä ei vastaa elämäntilanteeseen nähden tarkoituksenmukaista taito-, ikätasoa, harjoitusmäärää tai sisältöä.

Muutosvaihe harrastuspolussa Monipuoliset liikunnalliset kokemukset tai taidot tukevat liikunnallista elämäntapaa. Muutosvaihe onnistuu, jos lapsi/nuori löytää elämäntilanteeseensa uuden tai korvaavan, sekä mieleisen ja sopivan tavan liikkua tai harrastaa. Jos muutosvaihe epäonnistuu, kyse on drop-out-ilmioistä.

Palvelupolku jäsentää tarkoituksenmukaista palveluketjua sitä kulkevan lapsen, nuoreen tai perheen näkökulmasta, jotka sisältävät erilaisia tunnistettuja kohtaamispisteitä. Nämä kohdat edellyttävät toimia palvelupolulla etenemisessä. Kohtaamispisteissä voidaan tunnistaa myös esteitä polulla jatkamisessa.

Yhden yhteydenoton periaate mahdollistaa tarkoituksenmukaisten yhteyshenkilöiden tavoittamisen yhden palvelunumeron tai tekoälysovelluksen takaa. Huolellisesti jäsenNELTY palveluintegraatio ja roolitus mahdollistaa tehokkaan sisäisen viestinnän ja auttaa välttämään asiakkaan ”pomputtelua luukulta toiselle” harrastusasioihin liittyen.

Paikallinen harrasteliikunnan visio kuvaa kaupunkikohtaisia ratkaisuja harrastamisen polun ohjautuessa kohti seuratoimintaa. Visio sisältää tarkoituksenmukaiset kaupungin palvelut sekä tukitoimia polun/sillan vahvistamiseksi.

Valtakunnallinen harrasteliikunnan visio tarkoittaa hankkeen aineiston kautta koottua synteesiä, joka sisältää sekä seurojen, hankkeen sidosryhmien ja kaupunkien ratkaisujen kautta koostetun kuvitteellisen esimerkkimallin.

Yhteiskehittäminen tarkoittaa ihmisten välistä tavoitteellista ja tasavertaista yhteistyötä, jossa tunnustetaan osapuolten erilaiset tavoitteet, tarpeet ja haasteet. Kehittämisen kohteena voi olla esim. strategia, palvelu, tilaratkaisut tai toimintatavat.

Yhteisövaikuttavuus perustuu yhteiskehittämisen ajatukseen. Yhteisövaikuttavuus on tutkimukseen perustuva viitekehys ja tapa ratkaista tietoisesti yhdessä monimutkaisia ja moniulotteisia ongelmia, joihin esimerkiksi harrastuspolulla liittyy usein monia eri toimijoita, kuten kaupungin eri toimijat, kolmas sektori, yksityinen sektori ja hyvinvointialue.

Arkitiimi on paikallisten toimijoiden ryhmittymä, joka kokoaa alueen toimijat (kuten koulut, harrastus- ja nuoriso-ohjaajat, seurat, monikulttuuriset asiantuntijajärjestöt ja muut liikuntatoimijat) dialogiseen yhteistyöhön, pohtimaan ratkaisuja paikallisesti esiin nousseiden haasteisiin, joihin on mahdollista vaikuttaa.

Harrastamisen koordinaatio on (liikunta)harrastamisesta vastaavien toimijoiden ryhmittymä. Tässä hankkeessa ytimessä on lasten ja nuorten harrastuspolkujen kehittäminen paikallisen toiminnan elinvoimaisuus huomioiden, päällekkäisyyksien purkaminen kaupungin harrastustoiminnoista ja palveluista sekä yhteisen tulevaisuuskuvan edistäminen.

JOHDANTO

Harrastamisen Suomen mallin (HSM) kehittämishanke on Espoon, Helsingin, Jyväskylän, Turun ja Vantaan kaupunkien liikuntapalveluiden yhteishanke, joka käynnistyi kesäkuussa 2023 ja päättyi joulukuussa 2024. Kaupunkien lisäksi Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta ja Itsenäisyyden juhluvuoden lasten säätiö (ITLA) osallistuivat hankkeen toteutukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi hankkeelle rahoitusta 370 000 € euroa. Hankkeen koordinoimista vastasi Turku.

Espoo rooli oli hankkeessa erilainen suhteessa muihin kaupunkeihin. Espoo ei osallistunut paikallisten tuotosten toteuttamiseen hankkeen viitekehyksessä, koska Espoolta oli projektityöntekijä vain osittain mukana hankkeessa. Espoo on tärkeä osa hankeverkostoa ja kaupunkien välistä yhteiskehittämisen mallia. Espoo osallistui aktiivisesti hankkeen kehittämistyöpajoihin, loppuseminaariin sekä kokouksiin.

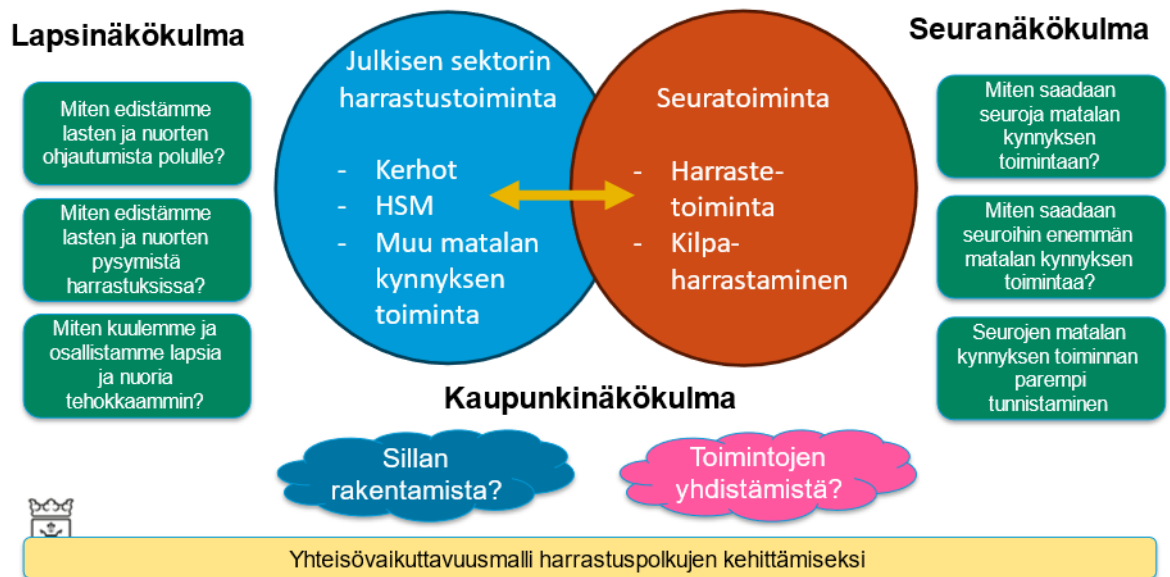
Hankesuunnitelmaan pohjautuen hankkeelle määritettiin neljä päätavoitetta:

1. Parantaa lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen polkuja ja sitä kautta lisää harrastajien määrää ja toimintaan sitoutumista.
2. Luoda toimiva rakenne ja käytäntöjä HSM:n ja perinteisen seuratoiminnan yhdistämiseksi.
3. Luoda yhteistyövaikuttavuuteen perustuva yhteiskehittämisen toimintamalli, joka otetaan vakituisesti käyttöön.
4. Tuottaa tietoa suurten kaupunkien liikuntaharrastamisen kokonaisuudesta (kaupungin harrastusryhmät, urheiluseuratoiminta) ja HSM:n roolista siinä.

Hankkeessa kehitettävällä harrastuspolulla tarkoitetaan julkisen sektorin matalan kynnyksen harrastustoiminnan (ml. kerhot, HSM ja muu matalan kynnyksen toiminta) ja seuratoiminnan (harraste- ja kilpatoiminta) välisen yhteyden kehittä-

mistä. Kehittämistä on hankkeessa tarkasteltu kaupunkien, seurojen ja myös lasten ja nuorten näkökulmista. Monet tarkasteltavat asiat ja ratkaistavat kysymykset ovat laajuudeltaan suuria ja vaativat aikaa kehittämiselle myös hankkeen päätyttyä.

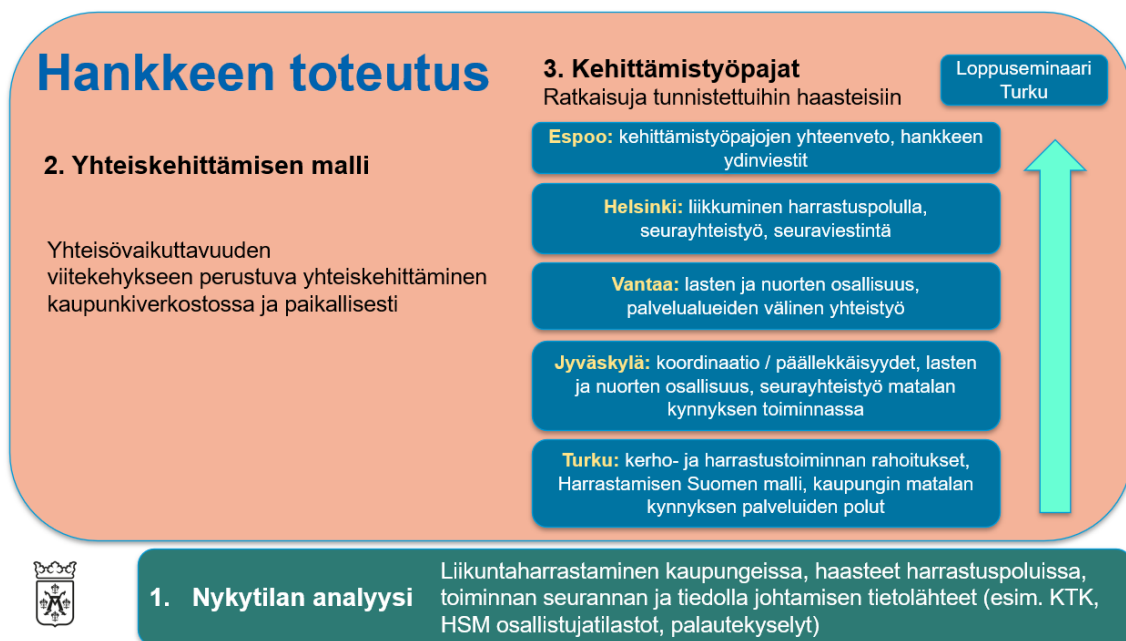
Hankkeessa kehitettävä harrastuspolku

Kuva 1. Hankkeessa kehitettävä harrastuspolku

1 HANKKEEN TOTEUTUS

Hanke koostui kolmesta osasta: nykytilan analyysi, yhteiskehittämisen mallin luominen sekä harrastuspolkujen kehittäminen. Hankkeen toinen vaihe (yhteiskehittämisen malli) ja kolmas vaihe (kehittämistyöpajat) nivoutuivat vahvasti yhteen.

Kuva 2. Hankkeen toteutus

1.1 Nykytilan analyysi

Hankkeen ensivaiheessa toteutettiin hankkeelle palkatun projektipäällikön ja projektityöntekijöiden johdolla sekä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan asiantuntija-apua hyödyntäen nykytilan analyysi. Analyysi kokosi yhteen tietoa suurten kaupunkien liikuntaharrastamisen kokonaisuudesta (ml. seuratoiminta ja HSM), harrastuspolkujen haasteista sekä tietoa liikuntaharrastamisen seurantaan ja arviointiin käytettävistä tietolähteistä ja mittareista. Nykytilan analyysin teossa osallistettiin seurakenttää sekä kaupunkien liikuntapalveluiden

ja Harrastamisen Suomen mallin asiantuntijoita. Nykytilan analyysi toimi perustana hankkeen toisessa ja kolmannessa vaiheessa toteutettuihin kokonaisuuksiin ja loi pohjan hankekaupungeissa toteutettavaan paikalliseen harrastuspolkujen kehittämistyöhön.

Kuvassa 3 on esitetty nykytilan analyysissa tunnistettuja valtakunnallisia ja paikallisia haasteita harrastuspoluissa. Tunnistetut haasteet kaupungin matalan kynnyksen liikuntapalveluiden ja seuratoiminnan välillä sekä niiden yhteistoiminnassa jaoteltiin valtakunnallisen ja paikallisen tason haasteiksi. Monet haasteista ovat kytköksissä toisiinsa, tarkoittaen että valtakunnallisilla haasteilla on tunnistettu olevan yhteyttä myös paikalliselle tasolle. Yksi laajempi valtakunnallinen haaste voi siis synnyttää useita paikallisia haasteita, täten valtakunnallisia haasteita ratkaisemalla voi olla merkittävä vaikutus paikallisella tasolla ilmeneviin haasteisiin. Tätä problematiikkaa on avattu enemmän raportin luvussa 2. Nykytilan analyysilla kerättyä tietoa täydennettiin seuratarjonnan sekä seura- ja kaupunkinäkemysten osalta hankkeen aikana työstyillä seurakyselyillä, -haastatteluilla, -tapaamisilla ja kehittämistyöpajoissa.

Nykytilan analyysi – tunnistetut haasteet liikuntaharrastuksissa

Kuva 3. Nykytilan analyysi, tunnistetut haasteet liikuntaharrastuksissa.

1.2 Kehittämistyöpajat, loppuseminaari ja paikallinen kehittäminen

Hankkeessa järjestettiin viisi kehittämistyöpajaa, joissa käsiteltiin yhteisövaikutavuuden mallia hyödyntäen nykytilan analyysissä tunnistettuja paikallisia ja valtakunnallisia haasteita. Haasteet valikoituivat kehittämistyöpajoihin järjestävän kaupungin oman tilanteen perusteella, sisältäen myös valtakunnallisen näkökulman. Kehittämistyöpajoihin valmistauduttiin haasteisiin liittyvillä ennakotehtävillä, joita työstettiin kaupungeissa. Kehittämistyöpajoihin valikoidut haasteet ovat esitettyinä kuvassa 2.

Hankkeessa pilotoitiin Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itlan) johdolla ja projektitiimin tuella yhteisövaikutavuuden viitekehykseen perustuvaa yhteiskehittämisen mallia. Yhteisövaikutavuutta hyödynnettiin työtteenä hankkeen kehittämistyöpajoissa ja loppuseminaarissa, mikä mahdollisti yhteisen ymmärryksen rakentamista käsiteltävistä haasteista, kaupunkien välisen aktiivisen vuoropuhelun, toisten hyvien käytänteiden ja oppien omaksumisen sekä ratkaisujen kehittämisen. Yhteisövaikutavuutta on avattu enemmän hankkeen luvussa 4.

Ratkaisuja haasteisiin valtakunnallisesta näkökulmasta työstettiin kehittämistyöpajojen välillä projektitiimin toimesta yhteisissä tapaamisissa. Kaupunkien välinen yhteiskehittäminen oli ensiarvoisen tärkeää valtakunnallisesta näkökulmasta. Paikallisesta näkökulmasta ratkaisuja haasteisiin työstettiin kehittämistyöpajojen välillä järjestetyissä seuratyöpajoissa ja -tilaisuuksissa, osallistaen mukaan kaupunkien asiantuntijoita. Seurojen osallistaminen koettiin erittäin onnistuneeksi toimintavaksi. Hankkeen tuotoksia esiteltiin järjestetyssä loppuseminaarissa.

2 HARRASTUSPOLKUJEN KEHITTÄMINEN

Harrastuspolkujen nykytilan tunnistaminen järjestettävien toimintojen näkökulmasta kaupungin matalan kynnyksen liikuntapalveluiden ja urheiluseuratoiminnan välillä on tärkeää, jotta harrastuspolkuja voidaan kehittää nykyistä tarkoituksenmukaisemmaksi.

Jos toimintoja ei ole kartoitettu, voidaan olla tilanteessa, jossa palvelun tuottajat (kaupunki, seurat ja liikuntayhdistykset) toimivat osin samantyylisten kerho- ja harrastustoiminnan sisältöjen järjestäjinä toisistaan tietämättä, samalla kun huonoimmassa tapauksessa molempiin ryhmiin tarvittaisiin lisää harrastajia. Samaan aikaan voidaan olla tilanteessa, että toisten tärkeiden kohderyhmien tarpeita ei ole huomioitu ollenkaan.

Valtion monet erilaiset vuosittaiset harrastus- ja kerhotoiminnan rahoitukset pyrkivät osin samoihin tavoitteisiin sekä toimintaan, mutta rahoitusten tarkkaraajaisuus vaikeuttaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä, samalla edesauttaen ei-tarkoituksenmukaista siiloutumista, katkonaisia polkuja ja rinnakkaisten palveluiden muodostumista kaupunkeihin, samalla kun eri valtionavustukset ja palvelut lisäävät tarvetta suuremmalle määrälle koordinaatio- ja yhdyshenkilöresurssia.

Päällekkäisyydet, useat rinnakkaiset koordinaatiot sekä katkokset harrastuspolulla aiheuttavat tehotonta resurssien käyttöä sekä vaikeasti viestittävän palvelukentän. Pirstaloitunut ohjaajien tarve hankaloittaa ohjaajaresurssin saatavuutta sekä heikentää tilaresurssien käytön optimointia niin kaupungin kerhotoiminnassa (ml. HSM) kuin seuratoiminnan näkökulmasta.

Paikallistasolla tapahtuva harrastamisen edistämisen johtaminen ja linjaorganisaation rakenne vaikeuttavat verkostoitumista. Siksi hankkeessa on kehitetty yhteisvaikuttavampia toimintatapoja, jotka edistävät yhteistyötä. Kaupungit ovat keränneet yhteen näkemyksiään Harrastamisen Suomen mallista ja harrastuspolkujen kehittämiskohdista yleisesti ja lisäksi kaupunkikohtaisesti.

Harrastuspolku on kehittämisen työkalu, jonka avulla on mahdollista tunnistaa kaupungin palveluiden ja seurojen rooli sekä toisiaan tukevat toiminnot. Kokonaiskuvan avulla voidaan tarkastella katkoksia ja epätarkoituksenmukaisia siirtymiä sekä tehdä havaintoja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Tarkoituksenmukainen harrastuspolku ohjaa pitkäaikaisemmän harrastamisen pariin, jolla on merkittäviä hyvinvointivaikutuksia.

2.1 Näkemyksiä Harrastamisen Suomen mallin ja harrastuspolkujen kehittämiskohdista

Tässä kappaleessa esitetään kolme yleisesti hankkeessa tunnistettua Harrastamisen Suomen mallin avustuskriteerien ja harrastuspolkujen kehittämiskohtaa. Alaluvuissa avataan tarkemmin eri hankekaupunkien näkemyksiä aiheista.

Ensimmäinen keskeiseksi harrastuspolun toimimattomuuteen liittyväksi haasteeksi hankkeessa on tunnistettu Harrastamisen Suomen mallin avustuksen tiukat käyttöehdot esimerkiksi lyhyempikestoista toimintaa koskien. Tiukkojen kriteerien takia osa toimijoista voi sulkeutua pois HSM:sta, joka taas heikentää kaupungin tai kunnan mahdollisuuksia tarjota lasten ja nuorten toiveiden mukaisia harrastuksia. OKM:n mukaan osaa tunnistetuista haasteista, kuten HSM-avustusehtojen rajoite järjestää ryhmiä lyhyempikestoisin iltaisin on jo sovellettavissa perustellusti. On kuitenkin ilmennyt, että AVI:t katsovat näitä sovelluksia tiukemmin, eivätkä aina täysin OKM:n linjausten mukaisesti. Hankkeessa kerätyn aineiston perusteella avustusta pitäisi voida joustavammin käyttää erityisesti nuorten kohdalla lyhyempikestoiseen toimintaan sekä myös iltaisin tapahtuvaan toimintaan niiden seurojen / lajien osalta, joilla ei ole realistista mahdollisuutta päästä koulujen iltapäiviin. Kaupungit kaipaavat tarkempaa selkiinnyttämistä avustusehtoihin sen suhteen, missä tilanteissa avustusehdoista voidaan joustaa perustellusti.

Toinen tunnistettu haaste on se, tulisiko avustusta saada käyttää myös lomaajantoimintaan, kunhan se ei vaikuta laskevasti iltapäivätoiminnan määrään. Hankkeessa on kuitenkin tunnistettu, että HSM:n levittäminen iltoihin tai loma-

aikoihin ei vastaa HSM:n alkuperäistä ideaa ja voi vähentää iltapäiviin suuntautuvaa HSM tarjontaa. Harrastamisen Suomen malli on kirjattu nuorisolakiin, minkä takia em. kehitysidea ei suoraan ole toteuttamiskelpoinen. Tästä syystä kaivattaisiin liikunnan harrastamisen mallia, joka soveltuu paremmin liikunnalliselle harrastuspolulle ohjautumiseen pysyvämmiin ja siellä liikkumiseen niin lasten ja nuorten kuin seuratoiminnankin näkökulmasta.

Kolmas haaste on se, että valtion talousarvion hyväksyminen vuodeksi kerrallaan estää useampivuotisen avustuksen mahdollisuuden tällä hetkellä. OKM näkee kesän tuoman katkonaisuuden HSM:iin haasteena kaupunkien kanssa. HSM-avustuksen myöntäminen suoraan useammalle vuodelle vähentäisi kaupunkien koordinaation työmäärää, rekrytointikiirettä ja mahdollistaisi toiminnan aikaisemman aloituksen lukuvuoden alkaessa.

2.1.1 Turun kaupunki

Tiukat rahoitusten käyttöehdot (HSM) aiheuttavat byrokraattisuutta, emmekä saa Turussa urheiluseuroja mukaan järjestämään Harrastamisen Suomen mallin liikuntasäilytöjä, vaikka he ovat merkittävä ohjatun liikunnan järjestäjä myös harrasteliikunnan osalta. Turun seurakenttä järjestää lapsille ja nuorille odotettua enemmän matalan kynnyksen liikuntaa Turun kaupungin järjestämän seurakyselyn (2024) mukaan. Kaupungin on haastava muodostaa yhteistyömuotoja seurojen kanssa HSM:ään, sillä yhteistyömuoto ei ole seuroille toimiva, vaan he järjestävät monesti harrastetoimintansa oman seuransa toimintana, oli se sitten maksutonta tai maksullista osallistujalle.

Turku kokee, että laajasti toteutettuna kaupungin matalan kynnyksen toiminta voi heikentää harrastekortin käyttöä, jolloin raha ei ohjaudu seuraan ja lasta ja nuorta on hankala saada mukaan harrastuspolulle pysyvästi. Turkulaisiin seuroihin on tulossa vuoden 2025 myötä entistä enemmän matalan kynnyksen harrasteliikuntaa, joka on osittain päällekkäistä toimintaa kerhotoiminnan kanssa. Seurat järjestävät vuonna 2025 sekä iltapäivissä että illoissa edullista matalan kynnyksen harrasteliikuntaa, joka on tämän tyyppisessä toiminnassa harrastekortin käyttämisen jälkeen osallistujalle usein ilmaista.

HSM:n ryhmät ovat vuosikohtaisia ja saman harrastuksen parissa pysyminen vuodesta toiseen on mallissa lähes mahdotonta, sillä kerhotoiminnassa harrastaminen ei ole lapselle ja nuorelle pysyvä malli. Lapset ja nuoret haluttaisiin ohjata pysyvämpään harrastuspolkuun, jossa sitoutuminen harrastamiseen voisi olla useampivuotista. Kun emme saa urheiluseuroja mukaan HSM:ään, liikuntatoimintaamme saattaa järjestää esimerkiksi yksityinen henkilö, jonka edellytykset poluttaa harrastaja kerhon aikana tai jälkeen harrastuspolulle pysyvämmiin on haastavaa.

Turku ehdottaa yhdeksi ratkaisuvaihtoehdoksi toimivimpiin harrastuspolkuihin sitä, että avustusta olisi mahdollista kytkeä kaupungin lapsille ja nuorille jaettavaan palvelusetelmäiseen harrastekorttiin, jonka kautta lapsi ja nuori käyttäisi rahan säännöllisen ja ohjatun seuratoiminnan maksuihin. Tämä ratkaisu voisi edistää liikunnallisia harrastuspolkuja ja loisi HSM:n ja seuratoiminnan yhteyttä parantavia aihioita.

2.1.2 Jyväskylän kaupunki

Toiminnan jatkuvuutta ja kehittämistä tukisi HSM rahoituksen myöntäminen pidemmälle aikavälille, mikä myönnettäisiin kaupungeille, jotka täyttävät määritellyt ehdot ja seuraavat toimintaa sovittujen mittareiden mukaisesti. Vuosittaisen jatkuvuuden epävarmuus ja vakituisen henkilöstön puute johtavat kiireellisiin rekrytointeihin ja toiminnan aloitukseen.

Matalan kynnyksen liikuntatarjontaa on sekä seuroilla, että kaupungilla, mutta niitä ei varsinaisesti koordinoita yhdessä, vaan sekä kaupunki, että seura suunnittelee toiminnot itsenäisesti. Jyväskylän kaupunki järjestää yhteistyössä seurojen kanssa matalan kynnyksen toimintaa, mutta se on ollut irrallista toimintaa seuran näkökulmasta. Tavoitteena olisi parantaa siltaa HSM ja muista kaupungin matalan kynnyksen liikuntaryhmistä seuran harrasteryhmiin, josta muodostuu saavutettava harrastuspolku. Liikuntapalvelut yhdessä liikuntaseurojen ja alueellisten harrastusohjaajien kanssa kehittävät alueellista harrastuspolkua. Tässä työssä pyritään löytämään etsivän harrastustyön kautta lapsille ja nuorille sopiva

harrastusryhmä Jyväskylän harrastamisen mallin puolelta tai seuran harrasteryhmistä. Seurojen kanssa käydään keskustelua, millaista tukea he toivovat kaupungilta matalan kynnyksen toiminnan järjestämisessä.

2.1.3 Helsingin kaupunki

Helsingissä pelkistettiin vuoden 2024 aikana alakoululaisten liikuntatarjotinta, kun HSM-toiminnan alle siirrettiin liikuntapalveluiden tuottama EasySport-toiminta. Näin toimintaa saatiin selkeytettyä etenkin asiakkaiden, koulujen ja harrastuksia järjestävien toimijoiden suuntaan.

Harvemmin haettava HSM-rahoitus yksinkertaistaisi kokonaisuutta ja vähentäisi rahoitushakuprosessiin liittyvää työmäärää. Tämä ei kuitenkaan ratkaisisi kaikkia haasteita esimerkiksi tilojen saantiin liittyen. Vaikka avustuspäätökset saataisiin ajoissa, koulujen tilavuorojen saaminen tietoon aiemmin ei kuitenkaan ole varmaa. Helsingissä voidaan jo nyt tehdä harrastustoimijoiden kanssa pidempiä, esimerkiksi kolmenvuoden mittaisia sopimuksia optiokaudella, eli pidemmät sopimukset ovat käytännössä mahdollisia.

Helsingissä ei kannateta loma-aikatoiminnan laajentamista, koska ministeriö tukee jo nyt loma-aikojen toimintaa eri tavoin. Jos HSM-rahoitus ei kasvaisi, muuhun harrastustoimintaan käytettävä raha vähenisi, jos sitä tulisi jakaa myös loma-ajoille. Helsingissä eri palvelukokonaisuudet järjestävät lapsille loma- ja leiritointia.

Helsingissä suhtaudutaan kuitenkin positiivisesti lyhyempikestoisiin harrastuksiin ja harrastuskaruselleihin. Lyhyempikestoiset harrastukset voisivat mahdollistaa kausisidonnaisia aktiviteetteja, kuten skeittausta keväälle, jolloin lapset voisivat jatkaa omatoimisesti kesän ajan. Eri lajien yhdistäminen toimisi harrastuskarusellen muodossa, joissa pelattaisiin esimerkiksi keväällä sekä syksyllä jalkapalloa ja talvella futsalia.

2.1.4 Vantaan kaupunki

Harrastamisen Suomen mallin monivuotinen avustus kunnille mahdollistaa pitkäaikaisemman suunnittelun ja voi vähentää koordinaation määrää, joten Vantaalla ajatukseen suhtaudutaan myönteisesti. Loma-aikaan laajentaminen tulisi kyseen, jos se näkyisi rahoituksen määrällisenä kasvuna. Lyhytkestoisemmat aktivointitoimenpiteet nuorten mukaan saamista ajatellen ovat kannatettavia, mutta sen sijaan lasten kohdalla tulisi ensisijaisesti suosia nykymallia, joka kannustaa säännölliseen harrastamiseen.

Vantaan kaupungilla lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen koordinaatio on jakautunut usealle palvelualueelle (liikunta-, nuoriso-, kulttuuripalvelut, elinikäinen oppiminen, perusopetus). Toimintojen eriytyneisyys haastaa vuoropuhelua ja yhteissuunnittelua. Kaupunkitasoinen seuratoiminnan edistämisen ja matalan kynnyksen liikunnan pitkäjänteinen strategia puuttuu. Seurojen roolia lasten ja nuorten liikuttajana sekä toimintojen yhteiskehittäjänä kaupunkitasoisesti ei täysin tunnisteta, joten rakentavaa vuorovaikutusta kaupungin eri palvelu- ja toimialojen sekä seurojen välillä tulisi lisätä. Kaupungin eri palvelualueiden nykyisten toimintojen suhdetta seuroihin, alueelliseen elinvoimaisuuteen, lapsi- ja asukasnäkökulmaan tulisi pyrkiä kehittämään pitkäjänteisemmin ja tarkoituksellisemmin, samalla kun seurojen alueellisten toimintojen nykytila vaatii tarkempaa kartoittamista.

HSM-koordinaatio toteuttaa toimintaa nuorisolain pykälien kautta, kun taas liikuntapalvelut pyrkivät toimintaympäristön kehittämiseen liikuntalakia tulkiten. HSM-koordinaatio edistää alueen lasten ja nuorten toiveharrastuksia, mutta sen perustehtäviin ei kuulu seurojen elinvoimaisuuden kehittäminen, vaan HSM-ryhmien toimintaedellytyksien kehittäminen, joten toiminnassa ei ole juurikaan huomioitu seuralähtöistä kehittämistä. HSM on iso toimija, ja ainakin tähän asti seurat ovat olleet palveluntarjoajina vain marginaalia. Seurojen vähyyden takia vain harva paikallinen liikuntaseura on nauttinut HSM-toiminnan mukanaan tuomista eduista. Kehittämisesurssi ei tällöin ole ohjautunut paikallisen seuratoiminnan laadun kehittämiseen vaan usein seurojen näkökulmasta jopa ”kilpailevaan toimintaan”.

Liikunnalliset HSM-ryhmät ovat yksi pieni osa harrastustarjonnan kokonaisuutta, eikä sen ole tarkoituskaan vastata koko liikuntaharrastamisen kenttään, vaan on tärkeää entistä paremmin tunnistaa, mihin puutteeseen tai katvealueeseen HSM-ryhmät vastaavat ja mitkä ovat sen hyödyt sekä mahdollisuudet. Harrastamisen asioita tulee ajatella pitkällä tähtäimellä, eli pyrkiä aidosti edistämään harrastuspolkuja – ei vain yksittäisen palvelualueen omia toimintoja. On siis tärkeää huomioida, millaisessa dynaamisessa vuorovaikutuksessa nämä toiminnot ovat suhteessa alueen muuhun tarjontaan, jotta ne tukisivat paremmin toisiaan, sen sijaan, että ne söisivät toisiltaan elintilaa.

Miten mahdollistetaan kahdeksanlapsisen perheen murrosikäisen tytön harrastaminen seurassa tilanteessa, jossa huoltajilla heikko kielitaito, ilmapiirissä väheksymistä liikuntaa kohtaan sekä vähävaraisuutta? Palvelupolulla voidaan tunnistaa monia esteitä, joita ei välttämättä ratkota vain rahalla, vaan ennen kaikkea yhteistyöllä, vuorovaikutuksella ja yhteisövaikuttavuuden avulla. Tämä tapaus ei ole yksittäinen, sillä vantaalaisesta väestöstä on pian n. 30 % monikulttuurisia taustaltaan, samalla kun vantaalaiset tytöillä sekä yksinäisyys että liikkumattomuus ovat valtakunnan tilastojen kärkisijoilla. Kehittämistyössä hyvä huomioida, mikä on seuran realistinen kyky ottaa vastaan uusia harrastajia. Keinoja on, mutta eri toimijoiden perustehtävän ymmärtävää keskusteluotetta tarvitaan.

HSM-toiminnan suuri arvo on, että se edistää mahdollisuuksia lasten ja nuorten toivesisältöjen toteuttamiseen. Uusien toimintojen sijoittaminen tulee tehdä niin, etteivät uudet kokeilut tarpeettomasti riko hyvin toimivia ja juurtuneita harrastamisen toimintoja lyhytnäköisesti niillä lapsilla ja nuorilla, joka ovat jo kiinnittyneet toimintaan, vaan tilatarpeita tulisi pyrkiä yhteensovittamaan rakentavasti ahtaiden tilojen tarkoituksenmukaisen ja maksimaalisen hyötykäytön ajatuksella uusien toimintojen mukaantulo mahdollistaen.

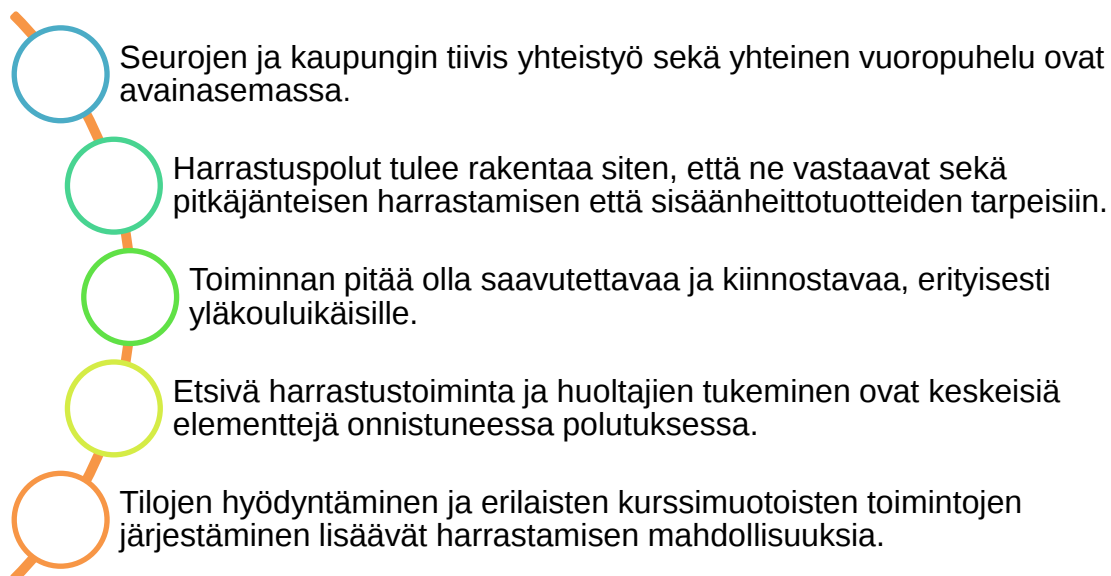
Vantaalla 2024 toteutetussa matalan kynnyksen liikunnan seurakyselyssä ilmeni, että harrasteryhmien ja toimivien harrastuspolkujen kehittämisessä tulisi panostaa alueelliseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Alueellisesti suunniteltu harrastamisen kehittämistyö ei saisi olla lyhytjänteistä tai poukkoilevaa, vaan sen

tulisi perustua monen toimijan yhteiskehittämiseen ja pitkän tähtäimen strategiaan, joka tukee lapsen ja nuoren liikuntaharrastamisen polulle pääsyä sekä pitkän tähtäimen harrastamista ja hyvinvointivaikutuksia samalla kun vahvistetaan alueellista elinvoimaisuutta, paikallisten seuratoimijoiden pedagogista osaamista sekä harrastetoiminnan saavutettavuutta.

2.2 Hankkeen ydinviestit seurojen näkökulmasta

Seuranäkökulmasta keskeisinä tarkastelun kohteina hankkeessa ovat olleet seurojen osallistuminen HSM:n toimintaan, seurojen näkemykset HSM:sta, sekä yleisesti haasteet harrastuspoluissa. Seurojen haasteita yleisesti harrastuspoluissa on tunnistettu sekä nykytilan analyysin seurakyselyssä, että kehittämistyöpaioissa.

Yhteenveto seurojen näkemyksistä harrastuspolusta:

Seurojen rooli HSM-toiminnassa ja siihen liittyvät haasteet

Seurat kokevat yhteistyön kaupungin kanssa hyvänä asiana ja velvollisuudekseen edistää lasten ja nuorten liikunnan harrastamista. Osa seuroista osallistuu HSM:ään valmentajien halukkuuden ja heidän lisäansiomahdollisuuksien vuoksi.

Toisaalta osa seuroista kokee, että kaupungin ja seurojen matalan kynnyksen ryhmien järjestäminen erikseen ei ole järkevää. HSM-toiminta on kilpailevaa erityisesti niille seuroille, joilla on paljon omaa matalan kynnyksen toimintaa.

Seurojen osallistumista HSM:ään haastavat erityisesti seurojen resurssipula, vuosittainen, liian byrokraattinen, raskas ja monivaiheinen mukaan hakemisen kilpailutusprosessi sekä mukana olemisen prosessi. Kilpailutuksesta ja kuulemisesta johtuen seuran on haastava osallistua toimintaan ja saada peräkkäisiä ohjauksia samalle alueelle. Myös tarjottavia tunteja on monesti liian vähän.

Seurojen osallistumista haastavat toiminnan ajankohta iltapäivisin, tietoisuuden puute mallista tai toimintaan mukaan hakemisesta sekä olosuhteiden puute tai liian kaukainen sijainti. Maksettavaan korvaukseen tyytymättömyyttä esiintyy erityisesti kaupungeissa, joissa korvaus on pieni (35 €/h), kun taas suurempi korvaus (esim. 100 €/h) tuo enemmän tyytyväisyyttä. Oman toiminnan kestävä hinnoittelu saattaa kuitenkin tuottaa vaikeuksia, sillä toimintaa ei ole totuttu hinnoittelemaan vastaavalla tavalla. Korvausta pidetään yleisemmin riittävänä, jos ohjauksia on useampia peräjäälkeen. Ohjaajapulan keskeisenä syynä ei kuitenkaan pidetä liian pientä korvausta, vaan ohjaajien tai HSM:n tietoisuuden puutetta.

Seurat kokevat HSM:n päällekkäiseksi heidän oman harrasteliikuntatoiminnan kanssa. Lisäksi mallia pidetään liian byrokraattisena, erityisesti kilpailutusten osalta. Seuroja huolettaa myös mahdollinen arvonlisäverovelvollisuus, sillä ostopalvelutoiminta luokitellaan liiketoiminnaksi sekä elinkeinotoiminnan kirjanpidon lainalaisuuksien huomioiminen.

Seurat kokevat nykyisen mallin hyödyt vähäisiksi, sillä byrokratian takia ohjauksia saatetaan tarjota yksittäisinä eri puolilla kaupunkia. Ratkaisuna olisi tärkeää kehittää alueellista vuorojakomallia kerhotoiminnan yhteyteen.

Mitä haasteita seurat näkevät yleisemmin harrastuspoluissa?

Seuratoimintaan ohjautuu vain pieni osa HSM-ryhmiin osallistuneista lapsista. Syyksi nostettiin harrastuspolun puuttuminen. Keskeisimmiksi harrastuspolkujen

toimimattomuuden haasteiksi on tunnistettu seuratoiminnan jatkolun kilpaorientoituneisuus, päällekkäisyydet kaupungin ja seurojen toiminnan kanssa sekä tila- ja ohjaajaresurssien puute.

Seuran ohjaajien osaamisen ja selkeiden toimintatapojen puute hankaloittaa seuran toimintaa. Ohjaajien pedagogisten taitojen puute voi johtaa kielteiseen asenteeseen matalan kynnyksen ryhmiä kohtaan. Ohjaajat kokevat, että lasten ja nuorten motivoiminen sekä heidän pystyvyytensä ja osallisuuden tunteensa vahvistaminen on haastavaa.

Monet seurat kokevat hyödyt nykyisessä mallissa pieneksi ja haasteeksi sen, että harrastajat eivät ohjaudu mukaan seuran jäseniksi toiminnan aikana tai sen päätteeksi. Kerran viikossa toistuvan matalan kynnyksen toiminnan ja kilpatoiminnan väliltä puuttuu ns. ”välimalli”, minkä takia kaupungin matalan kynnyksen ryhmille puuttuu selvä jatkovaihtoehto. Päällekkäisyydet taas vaikeuttavat ryhmien järjestämistä ja ohjaajien saatavuutta. Harrastuspolkujen haasteiksi on tunnistettu sopivien ajankohtien puute sekä viestinnän ja markkinoinnin ongelmat, jotka yhdessä vanhempien vaikutuksen kanssa vaikeuttavat uusien harrastajien tavoittamista.

Seurat eivät ole kovin aktiivisesti panostaneet oman toimintansa mainostamiseen HSM-ryhmissä, ja siihen kaivattaisiin yhteistyötä kaupungin kanssa. Yhteistyön lisääminen esim. Wilma-viestinnällä auttaisi tavoittamaan kohderyhmää myös HSM:n ulkopuolelta. HSM:n imagon parantaminen sekä harrastamisen palveluiden niputtaminen yhteen saman kattotermin alle on keino tehostaa markkinointia ja auttaa seuroja. Osassa kaupunkia ollaan viemässä tai jo viety harrastamisen kokonaisuutta tähän suuntaan.

Miten saada seuroja mukaan HSM:n toimintaan?

Keskeisimpiä tekijöitä ovat toiminnasta saatavat hyödyt, pitkäjänteisyys ja yhteistyö. Ulkopuolisen rahoituksen tarjoama taloudellinen hyöty sekä mahdollisuus vaikuttaa yhteiskunnallisesti hyvään ovat keskeisiä seuroja motivoivia tekijöitä

lähteä mukaan HSM:n toimintaan. Havaintojen mukaan taloudellinen hyöty kohdistuu kuitenkin pääasiassa ohjaajiin ja heidän ansiomahdollisuuksien edistämiseen, eivätkä seurat itsessään ole saaneet toiminnasta varsinaista taloudellista hyötyä. Osallistujilta suoraan saatavat harrastusmaksut tekisivätkin toiminnasta kannattavampaa ja houkuttelevampaa seuroille. Vaikka hyödyt saattavat kohdistua pääasiassa ohjaajiin, onnistuneissa tapauksissa toiminta on tuonut seuroille uusia jäseniä.

Pitkäjänteisyyttä edistäisivät useampivuotiset avustukset, jotka mahdollistaisivat pitkäaikaiset sopimukset. Pitkäjänteinen toiminta mahdollistaisi myös paremmat ohjaus- ja tilaresurssit seurojen käyttöön sekä pysyvämpää markkinointiyhteistyötä.

Yksi yhteistyön keskeinen kulmakivi on toimiva vuorojako. Samalta koululta tai alueelta tarjotut peräkkäiset vuorot (kaupungin iltapäivätoiminta ja seuran iltatoiminta) samalle seuralle ja ohjaajalle tukisivat seuraa. Eri kohderyhmille tarjottuna peräkkäiset vuorot vähentävät myös kilpailuasetelmaa kaupungin ja seuratoiminnan välillä. Kaupungin ja seuran toimintojen sijoittaminen samalle alueella edistäisi myös polkua matalan kynnyksen toiminnasta seuraharrastamiseen. Yhteistyön tulisi olla tehokkaampaa ja monipuolisempaa kaikkien osapuolten (koulut, Liikuntapalvelut, Nuorisopalvelut, seurat) välillä.

Lisäksi seurat kaipaavat tukea ohjaajarekrytointiin ja -koulutukseen sekä kilpailutuksen hallintaan. Tähän liittyen myös ohjaus- ja tuomarointikoulutukset nähtiin tärkeänä. Niiden kautta seuran nuorten organisointi- ja esiintymistaidot kehittyvät, ja seurat saavat uusia ohjaajia.

Millainen harrastuspolun rakenne tulisi olla seuran näkökulmasta?

Seurat toivovat kevyempää rakennetta kaupungin matalan kynnyksen toiminnan ja seuratoiminnan välille, joka korostaa kolmannen sektorin itseisarvoa, eikä ainoastaan roolia julkisen sektorin jatkeena, ostopalveluiden tuottajana. Toimivat harrastuspolut edellyttävät uutta matalan kynnyksen toimintaa seuroihin, jonka syntymistä kaupunki voisi tukea esim. seurojen avustamisen painopisteiden tai

kumppanuussopimuksien kautta. Yhtenä vaihtoehtona seurat voisivat hyödyntää HSM:a ns. "lisäharjoituksena", jolloin HSM-ryhmässä voi olla samanaikaisesti seuran jäseniä, toisen seuran jäseniä tai ilman jäsenyyttä olevia. Lisäksi nuorten osalta harrastuspolkuun pitäisi mahdollistaa harrastusjatkumo myös peruskoulun jälkeen.

Harrastuspolun rakenteen tulisi perustua seurojen ja kaupungin tiiviiseen yhteistyöhön ja jatkuvaan vuoropuheluun, mikä vahvistaisi seurojen sitoutumista toimintaan. Yhtenä keinona voidaan lisätä vuoropuhelua seurojen tarpeiden kartoittamiseksi, esimerkiksi seurakyselyiden tai yhteisten tapaamisten kautta. Kasvokkain tapahtuvaa vuoropuhelua voisi tehostaa myös suuraluekohtaiset aluetiimit, jotka voisivat olla osa myöhemmin esiteltyä yhteisövaikuttavuuden mallia.

Harrastusten toteuttaminen yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on erittäin tärkeää. Kumppanuuksien ja luottamuksen rakentaminen on keskeisessä roolissa. Systemaattinen ja tasapuolinen olosuhteiden kehittäminen, vuorokkain jakaminen ja avustuskäytännöt edistävät luottamusta ja tukevat yhteistyön syntymistä.

3 HARRASTUSPOLUN VISIOT

Hankkeessa tuotetut harrastuspolun visiot pitävät sisällään harrastajamäärien kasvattamista tukevia ratkaisuja ja käytänteitä, jotka yhdistävät hajanaisesti organisoituja kaupungin matalan kynnyksen liikuntapalveluita selkeämmäksi kokonaisuudeksi sekä selkiinnyttävät palveluiden tarjoajien välisiä rooleja ja yhteistyötä. Kaupunkien näkemyksiä sekä aineiston pohjalta kerättyjä työkaluja harrastuspolkujen kehittämiseksi on kuvattu seuraavissa kappaleissa.

Harrastuspolun visioiden kehittämisen lähtökohtana olivat hankkeen aikana tuotettu tieto ja ymmärrys siitä, kuinka kaupungissa tai seurassa toteutetut toiminnot suhteutuvat harrastuspolkuun ja kuinka ne tukevat harrastuspolulla etenemistä tai toimintojen laadun kehittämistä. Lisäksi harrastuspolkujen kehittämisen lähtökohdaksi huomioitiin toiminnan vaihtelevuus kaupungeissa. Kaupungeissa tunnistettiin lähtötilanteessa olevan hyvin erilaiset harrastuspolun rakenteet johtuen Harrastamisen Suomen mallin sijoittumisesta hallinnollisesti eri palvelualueille, matalan kynnyksen palveluiden volyymin vaihtelevuudesta sekä matalan kynnyksen liikuntapalveluiden järjestäjätahojen moninaisuudesta.

Hankkeessa toteutettujen analyysien kautta on tunnistettu selkeitä palveluiden tarjontaan liittyviä päällekkäisyyksiä ja puutteita. Hanke on auttanut kirkastamaan liikunta- ja urheiluseurojen roolia matalan kynnyksen näkökulmasta. Palvelurakenteiden selkiinnyttäminen taas tehostaa kaupungin resurssien käyttöä ja parantaa harrastuspolkuja. Harrastuspolkujen kehittämistä tehtiin kaupunkien liikuntapalveluiden toimesta laajasti eri sidosryhmiä, kuten urheiluseuroja ja kaupunkien HSM-koordinaatiota osallistaen.

Luodut kaupunkikohtaiset harrastuspolun visiot vaativat vielä jatkokehittämistä ja muotoutuvat kaupungin jatkokehittämisen ja/tai liikunnan harrastamisen mallin mahdollisen jatkorahoituksen myötä. Luotuja harrastuspolun visioita on mahdollisuus hyödyntää samankokoisissa tai samankaltaisissa kaupungeissa, muttei kuitenkaan voida tarjota yhtä ainoaa visiota kaikille Suomen kaupungeille pelkästään jo kaupunkien kokojen ja toimintaympäristöjen moninaisuudesta johtuen.

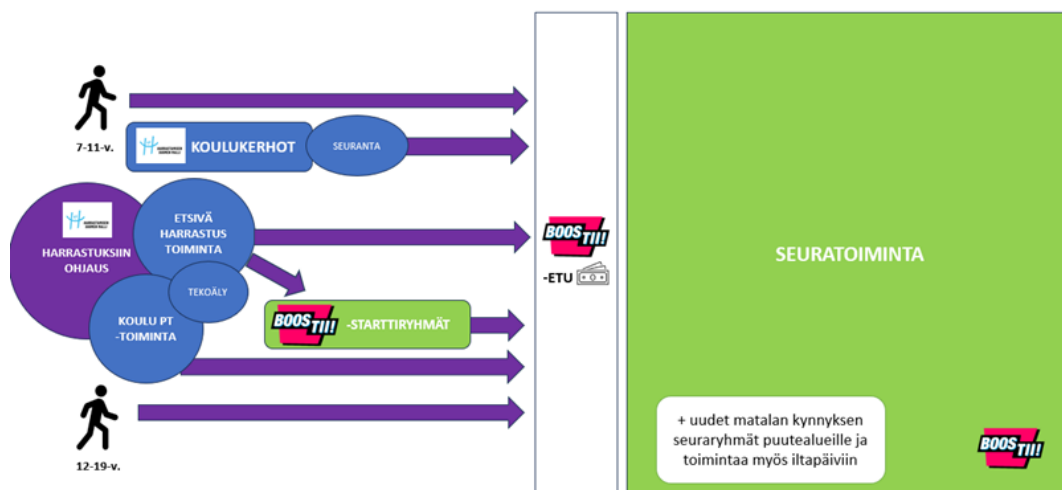
3.1 Turun harrastuspolun visio

Uudessa ohjatun liikunnan harrastuspolun visiossa korostuu aiempaa enemmän harrastuksiin ohjaus niin harrastamattomien osalta kuin niiden osalta, jotka harrastavat HSM:ssä ja kaupungin muissa matalan kynnyksen liikuntapalveluissa. Harrastuksiin ohjausta varten on kehitetty HSM:n etsivää harrastustoimintaa alueelliseen suuntaan. Jokaisella koululla toteutetaan sama kysely, jonka avulla kartoitetaan harrastamattomat ja heidän kiinnostuksensa eri harrastuksiin. Liikunnallisista harrastuksista kiinnostuneita ohjataan vahvasti Turun harrastekorttiryhmiin (Boostii-ryhmiin). Hankkeen osana toteutettiin opinnäytetyö, jonka avulla luotiin harrastamattomien oppilaiden toiveesta seurojen vetämiä maksuttomia 1–5 keran kestoisia Boostii-starttiryhmiä, joiden sisältö muodostetaan harrastamattomien toiveiden pohjalta. Ryhmä on matalan kynnyksen ponnahduslauta varsinaiisiin seuraryhmiin, joihin voi käyttää Boostii-etua. Ryhmiä pilotoidaan alkuvuodesta 2025.

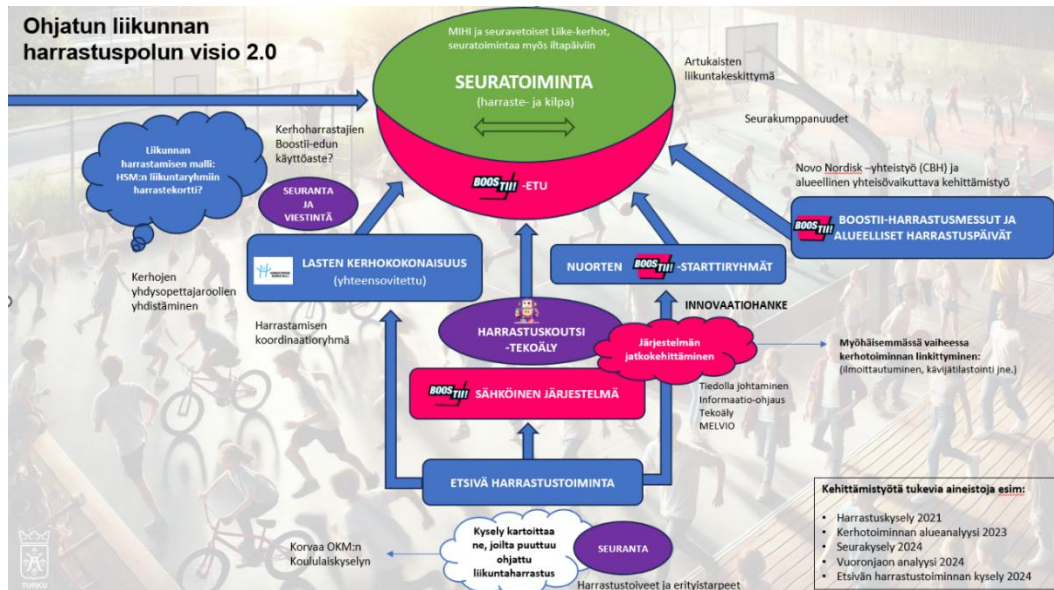
Lisäksi etsivän harrastustoiminnan tueksi on suunniteltu idea tekoälytyökalusta, joka ohjaa harrastamattomia tai lajin vaihtajia seuraharrastuksiin. Tekoälytyökalu rakennetaan vuonna 2025 osana Suomi Liikkeelle –innovaatiohanketta, ja lisäksi se on tarkoitus kytkeä osaksi Boostii-etua. Turku on aloittanut myös työstämään poikkihallinnollisesti harrastustoiveita paremmin kartoittavaa kyselyä, joka palvelee HSM:n harrastustoiveiden lisäksi myös muun matalan kynnyksen harrastusten ja seuratoiminnan järjestämistä. HSM:n KouluPT:t tavoittavat sekä jo harrastavia että harrastamattomia ja heillä on keskeinen rooli yläkouluikäisten ohjaamisesta seuratoimintaan. Kerhotoimintaan on aloitettu suunnittelemaan seuranta-menettelmää kerhoon osallistuvista lapsista, jotta heidän poluttaminen seuratoimintaan olisi helpompaa. Ilmoittautumiskäytänteihin ja palautekyselyihin jatkokehitetään seurantaa siitä, kuinka monelle kerho on ainoa harrastus ja kenellä on mahdollisesti Boostii-etu vielä käyttämättä. Kerhotoiminnan sisältö samalle kohderyhmälle voi olla vain vuoden kestoinen, joten näin pyrimme poluttamaan lapsia ja nuoria pysyvämpään harrastamiseen.

Harrastuspolun uudessa visiossa on poistettu päällekkäisyyksiä yhteensovittamalla sekä kaupungin sisäisiä ryhmiä, että seurojen kanssa päällekkäistä toimintaa. Tämän myötä uusi harrastuspolku on resurssitehokkaampi niin rahoituksen, ohjaajien kuin tilojenkin osalta. Jotta poluttautuminen on helpompaa HSM:stä ja muista matalan kynnyksen liikuntapalveluista seuratoimintaan, seuroihin on luotu useita kymmeniä uusia matalan kynnyksen ryhmiä puutealueille painottuen nuorten kohderyhmään. Tammikuusta 2025 alkaen alueilla on entistä enemmän uusia matalan kynnyksen seuraryhmiä lasten ja nuorten kohderyhmän osalta. Alakouluikäisten matalan kynnyksen seuraryhmiä tuodaan jo iltapäiviin, jolloin kaupungin ja seurojen yhteistyötä tuodaan vahvemaksi ja lapsia saadaan polutettua tehokkaammin Harrastamisen Suomen mallin ryhmistä seuratoimintaan ja harrastuspolulle pysyvämmiin Boostii-etua käyttämällä.

Harrastuspolun visio 2025

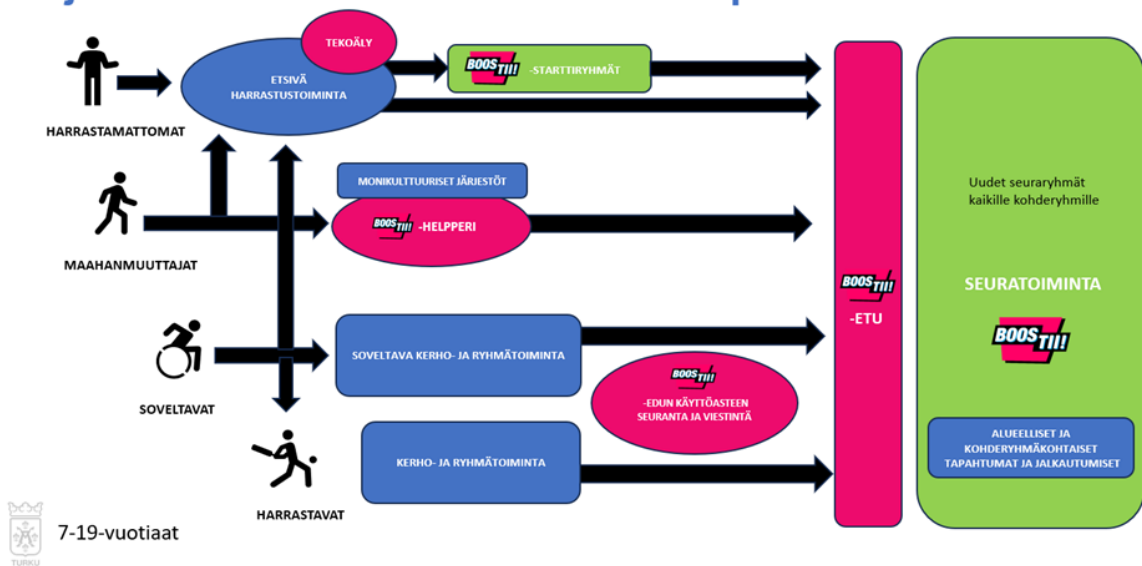

Kuva 4. Turun harrastuspolun visio

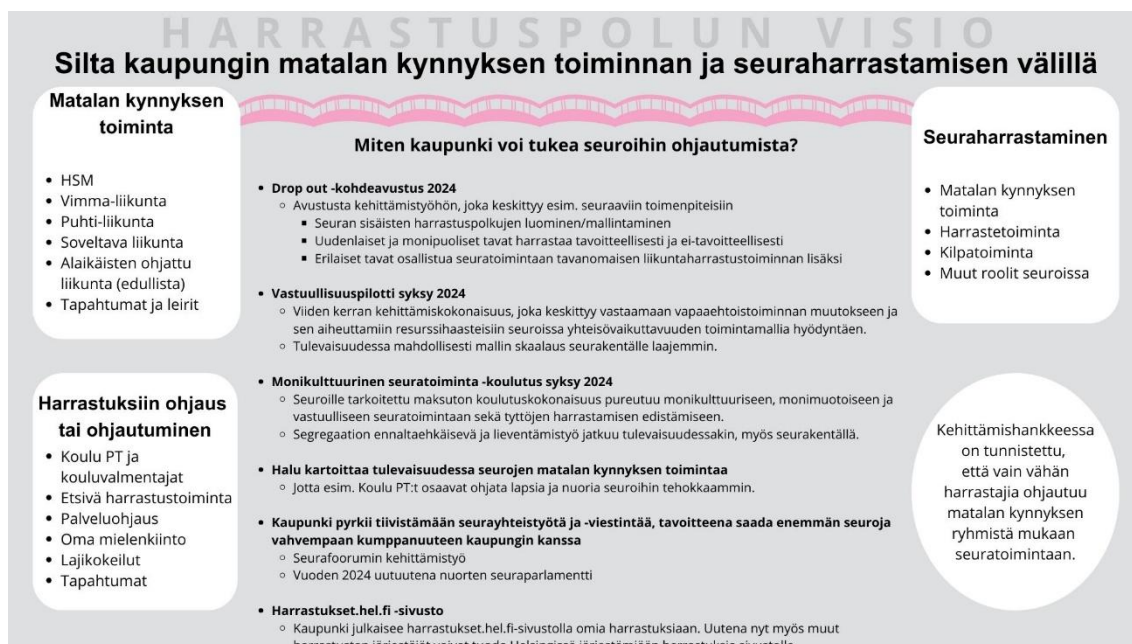
Kuva 6. Turun ohjatun liikunnan harrastuspolun visio 2.0

Ohjatun liikuntaharrastamisen asiakaspolut urheiluseuraan

Kuva 5. Turun ohjatun liikuntaharrastamisen asiakaspolut urheiluseuraan.

3.2 Helsingin harrastuspolun visio

Kuva 7. Helsingin harrastuspolun visio

Helsingissä koko hankkeen ajan tahtotilana on ollut, että kaupungin matalan kynnyksen toiminnasta ohjautuisi nykyistä enemmän harrastajia mukaan varsinaiseen seuratoimintaan. Tästä on käytetty termiä sillan rakentaminen. Jo toteutuneita, sekä suunniteltuja keinoja harrastajien ohjaamiseen matalan kynnyksen toiminnasta seuratoimintaan on lueteltu kuvassa 7.

Vuonna 2024 liikuntapalveluiden ja HSM-koordinaation merkittävä yhteistyöhanke on ollut kaupungin matalan kynnyksen liikuntatoimintoihin liittyvä uudistus. Uudistuksessa alakoululaisten matalan kynnyksen palveluiden päällekkäisyyksiä poistettiin ja koordinaatiota selkeytettiin. HSM ja EasySport jakoivat pitkälti saman kohderyhmän, harrastusten aikaikkunan ja käytettävät tilat. Muutoksen toivotaan edesauttavan sitä, että palvelut ja niihin ohjautuminen olisi harrastuksiin osallistuville, heidän perheilleen, kouluille ja liikuntaseuroille selkeämpää.

Sisäinen yhteistyö ja keskusteluyhteys on hankkeen myötä vahvistunut liikuntapalveluiden, nuorisopalveluiden sekä perusopetuksen vapaa-ajantoiminnan pal-

veluiden välillä. HSM-koordinaation kanssa on pidetty yhteisiä kokouksia kehittämisen alla olevista aiheista, ja HSM-liikuntaharrastusten korin koordinaattori on osallistunut useampiin hankkeen työpajoihin.

Liikuntapalveluiden visiossa 2024–2033 on linjattu, että lisäämme lasten, nuorten ja perheiden omatoimista ja organisoitua liikunnan harrastamista uudistamalla kaupungin omaa palvelutuotantoa kohderyhmälähtöisesti yhteistyössä kumppanimme kanssa. Seurayhteistyö onkin vahvistunut Helsingissä merkittävästi vuonna 2024. Maaliskuussa järjestetyssä Helsingin kehittämistyöpajassa keskityttiin kaupungin ja seurojen välisen suhteen toimivuuteen ja vahvistamiseen. Yhtenä toimenä seurayhteistyön vahvistamisesta ja yhteisövaikuttavuuden toimintamallin täytäntöönpanosta on syksyllä 2024 järjestetty viiden kerran kehittämis kokonaisuus seitsemän urheiluseuran kanssa, jossa kehitettiin seurojen vapaaehtoistoimintaa yhteisövaikuttavuuden mallia hyödyntäen. Mukana kehitystyössä oli myös konsultointipalveluita tarjoava Futureice. Tulevaisuudessa mallia voidaan mahdollisesti skaalata seurakentälle laajemmin.

Kaupunkiuudistusalueiden seuroihin on keskitytty vuonna 2024 ja näille alueille keskitytään myös jatkossa segregaaion ehkäisemiseksi. Liikuntapalvelut ovat esimerkiksi järjestäneet monikulttuurisuuskoulutuksen seuroille syksyllä 2024 yhdessä Kolmen kampuksen urheiluopiston kanssa. Myös seurojen vapaaehtoistoimintaan liittyvään vastuullisuuspilottiin toivottiin erityisesti seuroja kaupunkiuudistusalueilta.

Vuonna 2025 Helsingin kaupungin Kulttuurin- ja vapaa-ajan toimialan painopisteenä ovat segregaaion ehkäisy sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Vuodelle 2025 kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan liikuntajaosto ja nuorisajaosto päättivät erityisen määrärahan kohdentamisesta lasten ja nuorten segregaaion ehkäisyyn. Liikuntajaosto osoitti 200 000 euroa sellaiseen toimintaan ja kehittämistyöhön, jolla lisätään 9–18-vuotiaiden lasten ja nuorten matalan kynnyksen liikuntaharrastustoimintaa. Erityisenä kohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset tytöt. Avustuksella halutaan edistää lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa ja toisaalta vahvistaa paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä.

3.3 Jyväskylän harrastuspolun visio

Jyväskylässä on jatkettu kehittämistyöpajassa käsiteltyjen teemojen työstämistä, ja yksi merkittävimmistä muutoksista on ollut Jyväskylän harrastamisen mallin koordinaattorirakenteen uudistaminen. HSM:n koordinaatio siirtyi kasvun ja oppimisen palveluista liikuntapalveluihin, jolloin tarkasteltiin liikuntapalveluiden matalan kynnyksen palvelujen päällekkäisyyksiä ja vahvistettiin harrastuspolkua seuratoimintaan. Liikuntapalveluiden lapsille ja nuorille suunnattu matalan kynnyksen toiminta on sulautettu osaksi HSM:ää. Perheille suunnattu LiikuntaVeturi ja nuorille suunnattu LiikuntaLaturi täydentävät HSM:ää, ja samalla päällekkäisiä palveluja on karsittu.

Kaudesta 2024–2025 alkaen kaikki koulupäivän yhteydessä oleva harrastustoiminta sijoittuu HSM:n alaisuuteen, mikä selkeyttää kokonaisuutta. Koulukohtainen harrastusmalli muokataan alueelliseksi malliksi, mikä tukee alueellista yhteistyötä ohjaajien ja toimijoiden välillä ja mahdollistaa paremmin harrastuspolun rakentamisen. Lisäksi yhteistyössä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa luodaan alueellisia harrastuspolkuja, jotka ohjaavat lapsia ja nuoria seuratoiminnan pariin.

HSM-hankkeessa on aiemmin ollut yksi kokoaikainen hankekoordinaattori ja noin 33 harrastusohjaajaa, jotka toimivat eri kouluissa ryhmien ohjaajina ja koordinaattorina. Lisäksi ulkoiset toimijat ja opettajat ovat osallistuneet ryhmätoiminnan ohjaamiseen. Kaudella 2024–2025 toiminnan koordinointia uudistettiin siten, että 11 alueellista harrastusohjaajaa ottaa vastuun useammasta koulusta ja laajemmasta alueesta. Tämä selkeyttää työn koordinointia, perehdyttämistä ja sitoutumista.

Alueellisten harrastusohjaajien työ on yhdistelmätyötä, johon sisältyy koulunuori-sonohjaajan, kasvatusohjaajan, liikunnanohjaajan tai koulunkäynninohjaajan tehtäviä. He voivat työskennellä myös nuorisotiloissa, liikuntahalleissa tai kuntosaleilla. Tehtäviin kuuluu ryhmien ohjaaminen, etsivä harrastustoiminta, oman alueen harrastustarjonnan suunnittelu, harrastuslukujärjestyksen laatiminen ja viestintä. Lisäksi he edistävät alueellista harrastuspolkua.

Etsivän harrastustyön uudistamista pilotoidaan tulevalla kaudella aluksi tietyissä kouluissa ja/tai tietyille ikäryhmille. Tavoitteena on sisällyttää etsivä harrastustoiminta alueellisten harrastusohjaajien työtehtäviin. Alustavia ideoita etsivään harrastustoimintaan ovat lajikokeilutapahtumat ja harrastusviikot, joiden avulla voidaan edistää lasten ja nuorten osallisuutta ja tuoda esille harrastustarjontaa.

Jyväskylässä on lähdetty kehittämään myös erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastuspolkua. Erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastusohjaajan tehtävä on uusi työtehtävä Jyväskylässä, eikä vastaavaa tehtävää ole tiettävästi muissa kaupungeissa. ETT harrastusohjaaja vastaa erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten ryhmien koordinoinnista, ohjaamisesta ja etsivästä harrastustyöstä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastusten suunnittelussa on hyödynnetty Lahden HSM-kehittämishankkeen tuloksia. Erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastuspolkua kehitetään yhteistyössä niiden urheiluseurojen kanssa, jotka ovat valmiita ja halukkaita järjestämään soveltavan liikunnan ryhmiä.

Liikunta- ja urheiluseuroilla tulee olemaan entistä näkyvämpi rooli harrastamisen mallin toiminnan toteuttajana. Harrastamisen mallin harrastustoimintaa tehdään tunnetuksi siten, että se näyttäytyy yhtä laadukkaana ja vetovoimaisena kuin iltaisin järjestettävä seurojen harjoitus- ja harrastustoiminta. Näitä iltapäiväryhmiä järjestetään seurojen omissa tiloissa koulujen tilojen lisäksi, mikä helpottaa lasten ja nuorten siirtymistä seuratoiminnan pariin harrastamaan. Lisäksi järjestetään aiempaa enemmän yhteisiä seuratoiminnan tutustumistapahtumia, joko alueellisesti tai koko kaupungin laajuisesti. Seurojen omia harrasteryhmiä tullaan järjestämään myös iltapäivisin, millä vahvistetaan alueellista seuratoimintaa koulupäivän yhteydessä.

Uudenlainen malli haastaa perinteisen seuratoiminnan mallin. Seurat tarvitsevat tukea ja kannusteita matalan kynnyksen harrastetoiminnan aloittamiseen, järjestämiseen ja ylläpitämiseen. Kaupungin tehtävänä on selvittää ja edistää erilaisia tuki- ja yhteistyömuotoja. Vaihtoehtoisia selvitettäviä tuen muotoja voivat olla mm. suora liikunta-avustaminen, tilasubventio tai ulkopuolinen hanketuki tai näiden kaikkien yhdistelmä.

Harrastusohjaajat ja kouluPT:t ovat tulevaisuudessa pysyvässä työsuhteessa ja vahvemmassa roolissa kouluilla. Hyötyinä ovat mm. alueellisen tuntemuksen lisääntyminen sekä vahvojen luottamussuhteiden muodostuminen lasten kanssa, mikä puolestaan lisää toiminnan vaikuttavuutta. Vakaa ja pysyvä toiminta mahdollistaa pitkäjänteisen yhteistyön koulun, oppilashuollon ja alueen toimijoiden kanssa. Harrastusohjaajan sekä kouluPT:n työhön kuuluu aktiivinen yhteistyö oppilashuollon kanssa sekä liikunnan puheeksiotto terveystarkastusten yhteydessä. Oppilashuollosta lapsia ohjataan aktiivisemmin liikuntaneuvontaan tai harrastusohjaukseen.

Kuva 8. Jyväskylän harrastuspolun visio.

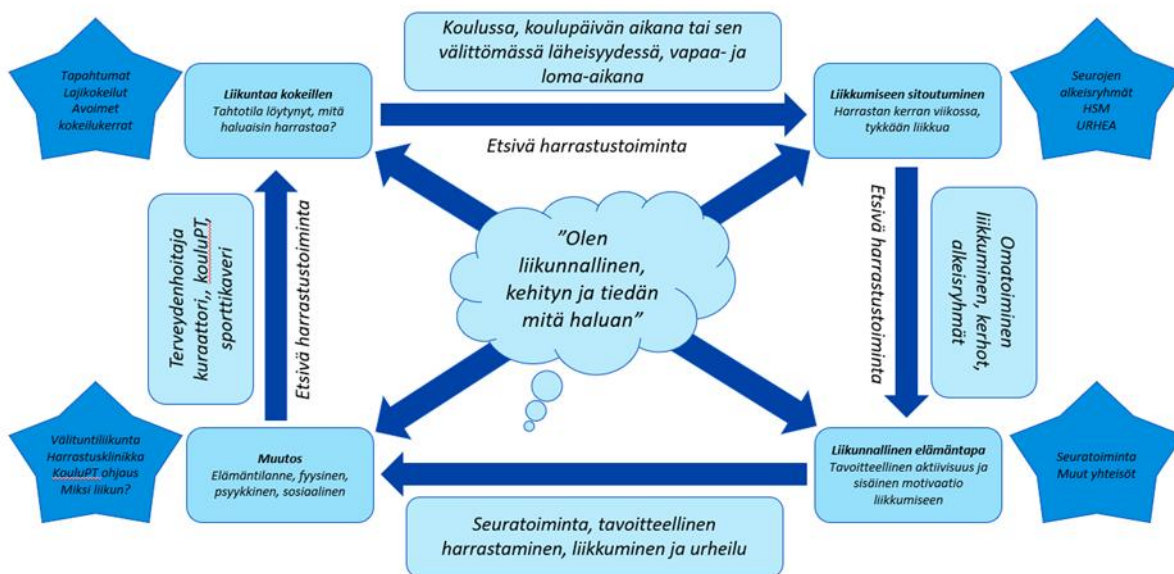
3.4 Vantaan harrastuspolun visio

Vantaan visio kuvaa sitoutumista liikunnalliseen elämäntapaan kehämäisenä prosessina, jossa elämäntilanteen muutokset tunnistetaan osana jatkumoa. Kehä

sisältää neljä vaihetta: laji- ja liikuntakokeilut, liikuntaan sitoutuminen, liikunnallinen elämäntapa ja muutosvaihe. Kaupungin tulee tarkastella, millaisilla resursseilla se panostaa eri vaiheisiin ja että onko polku eheä lasten ja nuorten näkökulmasta. Onko kaupungin palvelualueiden ja paikallisten harrastusten järjestäjien verkko yhtenäinen ja tarkoituksenmukainen?

Liikunnan vision keskiössä on erityisesti liikunnallisuus sekä tiedot ja taidot “olen liikunnallinen, kehityn ja tiedän mitä haluan”. Tämä sisältää sekä liikunnan harrastamisen, liikkumistaitojen että fyysisen aktiivisuuden näkökulman. Kehää kierrettäessä sekä liikunnalliset taidot että ymmärrys omista sen hetkisistä tarpeista kehittyvät.

Vantaan nuorten ohjatun liikunnan harrastuspolun visio

Kuva 9. Vantaan harrastuspolun visio.

Liikuntaa kokeillen eli lajikokeilut ja starttiryhmitt ovat paikkoja kokeilla liikunta-muotoja ilman pitkäaikaista sitoutumista. Lajikokeiluja suunniteltaessa tulisi tiedostaa, että onko niiden perimmäisenä tarkoituksena viitoittaa tietä potentiaaliselle harrastuspolulle, vai ainoastaan tarjota liikunnallisia kokeiluja ja elämyksiä. On tärkeää tunnistaa lajikokeilun merkitys vaikuttavuuden näkökulmasta, ja myös

kriittisesti tarkastella, mitä toiminnoilla halutaan saavuttaa, ja voisiko jotain tällä saralla tehdä vielä paremmin ja suunnitelmallisemmin.

Kokeilukerrat sijoittuvat lajikokeilujen ja liikuntaryhmään sitoutumisen väliin. Kokeilukerrat voivat olla joko lajikokeiluja, starttiryhmä tai sisältyä varsinaisen ryhmän aloituskertoihin, jonka jälkeen tehdään päätös ryhmään sitoutumisesta. Tämä porras tulisi tunnistaa kehittämistyössä entistä paremmin.

Liikkumiseen sitoutuminen tarkoittaa esimerkiksi sitoutumista lukuvuoden kestävään liikuntaryhmään. Tässä kohtaa harrastepolkua pedagogisesti taitavilla ohjaajilla on erityisen suuri merkitys, sillä harrastamisen pelisääntöjä, lajikulttuuria, uudessa ryhmässä toimimista vasta opetellaan. Harrastajaksi kasvamiseen ja itesesäätelytaitojen tukemiseen tulisi ensimmäisinä kuukausina kiinnittää erityistä huomiota.

Liikunnallinen elämäntapa on sitoutumista ja liikunnan integroimista osaksi arkea ja rutiineja. Ryhmässä harrastaminen tukee liikuntaharrastuksen jatkumista ja pitkäaikaisia hyvinvointivaikutuksia.

Muutos ja siirtymät, kuten kouluasteelta toiselle siirtyminen tai elämäntilanteen muutos (tarve erityyppiselle liikunnalle, psyykkinen, sosiaalinen tai fysiologinen tarve, perhetilanteen muutos) ovat osa jokaisen elämää. Muutos on onnistunut, jos lapsi tai nuori palaa johonkin kohtaan liikunnallisen harrastuspolun kehälle. Sen sijaan muutoksesta tulee ”drop out”, jos liikuntaharrastamisen polulta ei löydetä uutta jatkumoa. Kaupungin ja seurayhteistyön tulee pystyä vastaamaan muutokseen, jotta liikunnallisen elämäntavan murenemisen sijaan mahdollistettaisiin uudenlaisia liikuntakokemuksia – erityisesti yläkouluikäisillä, jossa koulun kuormitus ja vanhemmista irtautuminen vaativat usein erilaisia harrastamisen tapoja kuin alakouluiässä. Salivuorojen muutokset voivat myös aiheuttaa esteen harrastuksen jatkumiselle, joten siksi suunnittelussa pitäisi pyrkiä huomioimaan pitkäjänteisyys.

3.5 Työkaluja harrastuspolun vision kehittämiseksi

Visioajattelu on rohkeaa ja tulevaisuuteen pohjautuvaa tahtotilaa kohti sujuvampaa rakennetta, joka vaatii useita kehittämistoimenpiteitä toteutuakseen.

Tähän osioon on koottu työkaluja, joita kukin taho voi hyödyntää harrastuspolun vision ja toiminnan suunnittelussa. Sisällöt on tuotettu hankkeen aineiston pohjalta, huomioiden seurojen sekä lasten ja nuorten näkökulmaa, nykytilan analyysia, seuratyöpajoja ja muuta hanketyöskentelyä. Sisällöissä on hyödynnetty myös kaupunkien innovaatioita.

Harrastepolun kokonaiskuva - Palveluiden yhteensovittaminen

Alueellisten harrastepolkujen tunnistaminen tarkoittaa:

- 1) kaupungin palveluiden ja seurojen toiminnan ja
- 2) ryhmien täyttöasteen (suhteessa optimaaliseen) kartoittamista.

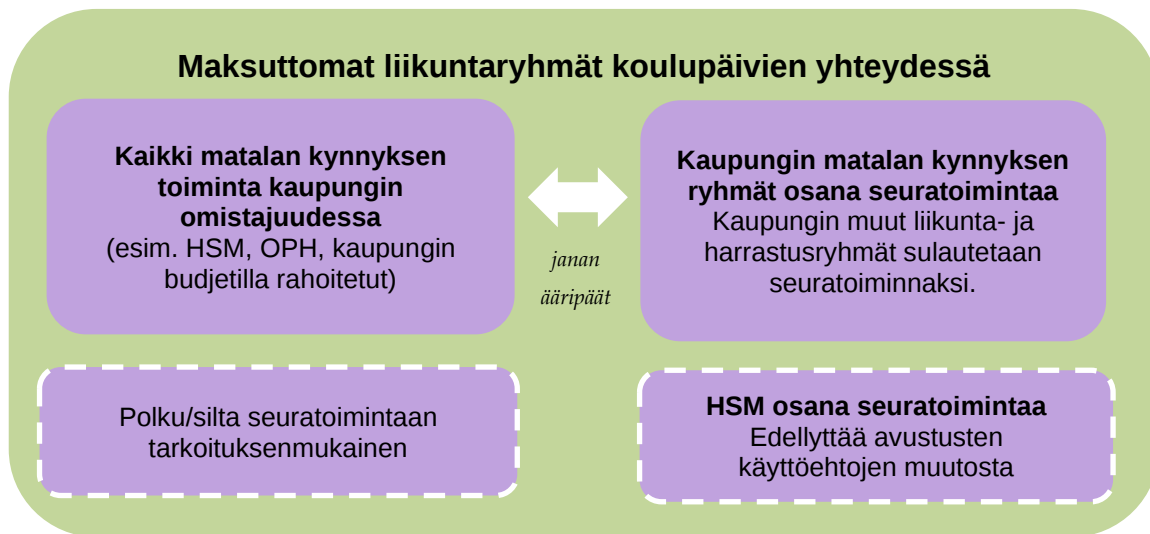
Koulupäivän yhteydessä järjestettävän nykyisen toiminnan ja seurojen järjestämisen vastaavan toiminnan selvittäminen on oleellista palveluiden yhteensovittamiseksi. Julkisessa keskustelussa kiertää valitettava ja erittäin karrikoitu myytti, että seurat haluaisivat järjestää vain tavoitteellista kilpailutoimintaa, mutta aineistojen mukaan tämä ei pidä paikkaansa. Sen sijaan seuroilla ei aina ole valmiuksia järjestää nykyistä enempää harrasteryhmiä tila- ja ohjaajapulan sekä kasvatus- ja pedagogisten taitojen riittämättömyyden vuoksi, joten seurojen toimintaa olisi syytä tukea monipuolisesti. Seuroille voitaisiin tarjota vahvempaa rahallista tukea perustaakseen sopivia ryhmiä katvealueilla ja ikäryhmille lasten ja nuorten toiveisiin pohjautuen. Tämä voisi vähentää koordinaation määrää, jolloin rahoitusta pystyttäisiin kohdentamaan enemmän itse toimintaan.

Harrastepolun kokonaiskuva

Alueellisten ja paikallisten harrastuspolkujen tunnistaminen ja kehittämistoimenpiteet:

- sopivia ryhmiä katvealueille
- päällekkäisyyksien ehkäisy
- useamman harrastuskerran mahdollistaminen sitä toivoville

Vaihtoehtoiset mallit - HSM-ryhmät osana kaupungin tai seuran toimintaa

Liikuntaryhmät koulupäivän yhteydessä. Kaupunkien välisissä vertailuissa budjeteissa on paljon eroja sen suhteen, minkä verran lasten ja nuorten ohjattuun liikuntaharrastamiseen on korvamerkitty rahaa ja toisaalta, millaisina toimintamuotoina rahojen ohjautuminen uniikeilla ja kaupunkikohtaisilla innovaatioilla näyttäytyvät lapsille ja nuorille, että seuroille. Kaupungin ja seurojen välinen jaottelu olisi vielä selkeä, mutta palvelualueiden siiloutuminen, rahoituksen tiukat kategoriarajat ja rajoitetut mahdollisuudet yhdistää tai käyttää rahoitusta rinnakkain vaikeuttavat yhteistyötä. Tämä heikentää myös resurssien tehokasta hyödyntämistä yhteiskehittämisen ja yhteistyön periaatteilla.

Yllä on kuvattu janan kaksi ääripäätä. Vasemmassa laidassa ovat HSM-ryhmät, OPH-kerhot sekä kaupungin budjetilla toteutettavat ryhmät ja kerhot ovat kaupungin omistajuudessa. Oikeassa laidassa ovat maksuton (esim. x1/vk) toiminta, on sulautettu niin pitkälti osaksi seuratoimintaa kuin mahdollista. Väliin mahtuu monenlaisia variaatioita.

Sulautuminen voisi tarkoittaa joko sitä, että seuran harrastetoiminta integroituisi vahvemmin iltapäiviin koulupäivän yhteyteen, eli jolloin Iltapäivissä järjestettävä liikuntakerhotoiminta voisi olla seuratoimintaa. Toinen vaihtoehto olisi joustavoittaa Harrastamisen Suomen mallin sijoittumista koulupäivän yhteyteen. Tällöin

maksuton harrastuskerta voisi ajoittua myös koulupäivän ulkopuolelle, ja harrastukseen osallistuminen olisi lapselle maksutonta esimerkiksi harrastesetelin tai seurakumppanuuden kautta. Kumpakaan ajatusta, jossa HSM-toiminta olisi osa seuratoimintaa, ei voida nykymuodossaan toteuttaa, vaan malli edellyttäisi avustuksen käyttöehtojen muutoksen.

Rahan ohjaaminen seuratoiminnan tukemiseen edistäisi omalta osaltaan rahoitusten tehokkaampaa käyttöä. Tämä mahdollistaisi lasten ja nuorten kytkeytymisen seuraharrastajaksi, toiminnan ollessa silti maksutonta. Malli vastaisi omalta osaltaan olosuhteiden, vuoropoliittikan sekä harrastamisen hintojen haasteisiin. Toisin sanoen se olisi yksi ratkaisu liikunnan harrastamisen mallin pilotoinnille.

Seurayhteistyön vaihtoehtoja: Ostopalvelut, seurayhteistyö tai harrasteseteli

Sopimusmallit

- ostopalvelu
- harrasteseteli
- seurakumppanuus
- yhteistyöryhmät
- kaupunkien ja yritysten seurayhteistyö
- seuryhtymä tai -osuuskunta kumppanina

Lyhyet hankekaudet ja vaihtuvat rahoitukset, sanelupoliittikka, vision sekä pitkäjänteisen strategisen yhteistyön puute voivat tehdä toiminnosta irrallisia paikallisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Lyhytjännitteisyyden haasteiden selättämiseksi pitkän tähtäimen yhteisövaikuttava työ voi toimia avaimena näkökulman siirtämisestä pitkälle vaikuttaviin toimiin, jota lyhyemmät sopimukset tukevat.

Sopimusmallit. Ostopalvelusopimuksille on tyypillistä, että kaupunki on päättänyt palvelun muodon, jonka jälkeen toiminnalle kilpailutetaan toteuttaja. Seurakumppanuus taas rakentuu tavoitteille ja mahdollistaa innovoinnin ja ketterät muutokset ruohonjuuritason tasolla. Sopiessaan edellisten väliltä, tulee osapuolten olla hyvin perillä siitä, miten mallien ideologiat eroavat toisistaan, jotta vältetään epäselviltä tilanteilta. Harrastesetelissä ei tehdä sopimuksia ollenkaan, vaan seurakumppanit (tai palvelun tuottajat) hyväksyvät toimintamuodon alle tietyin kriteerein. Toisinaan kaupungit ovat pystyneet täydentämään sopimusvalikoimaa myös kaupunkien ja yritysten seurayhteistyöllä. Sopimuspuolina kaikissa edellisissä voi olla

myös seurayhtymät ja -osuuskunnat. Taulukossa (liite 1.) karkeaa vertailua mallien välillä.

Muutosta tukevat toimenpiteet

Tukitoimenpiteet. Tarkoituksenmukaisempaa toimintaa voidaan tukea alueellisella vuorojaolla, avustuksilla tai seurayhteistyötä kehittämällä. Avustusten keskittäminen seuratoimintaan on keskeistä, jotta toiminta pysyy harrastajalle maksuttomana tai edullisena. Alueellista vuorojakomallia tulisi kehittää kerhotoiminnan yhteyteen, sillä nykyisin byrokratian takia ohjauksia saatetaan tarjota yksittäisinä eri puolilla kaupunkia. Tällöin HSM-ryhmät voisivat linkittyä myös seuran muihin vuoroihin samalla alueella. Avustaminen tehostuisi, jos kunnat tekisivät yhteistyötä kuntarajoilla toimivien seurojen toimintaedellytyksien eteen, ja jos kaupungin palvelualueiden välisiä avustuksia tarkasteltaisiin paremmin seuratoimijoiden näkökulmasta. HSM-avustusten käyttöehtojen muutoksia väljentämällä mahdollistettaisiin HSM-toiminnan sulauttaminen seuratoimintaan.

Tukitoimenpiteet

- alueellisen vuorojaon kehittäminen
- avustukset
- avustusyhteistyö yli kaupungin palvelualueiden

Vaikuttavuuden seuranta

Vaikuttavuuden seuranta

Mittarit

- määrälliset
  - kustannusvaikuttavuus ja -tehokkuus
  - (liikuntaa) harrastamattomien määrä
  - harrastajamäärät ja muutokset
  - Move! -mittaukset
  - (alueen) sosioekonominen rakenne
  - ryhmien täyttöaste (vrt. optimaalinen)
- laadulliset
  - kokemukset harrastamisesta
- kaupunkien väliset vertailut
- lajikoiteilujen kartoitustyökalu (liite 1)

Vaikuttavuuden seuranta

edellyttää monipuolista tiedonkeruuta. Kaupunkien välisiä eroja tarkasteltaessa mittarit tulisi jo suunnitteluvaiheessa kartoittaa yhteistyöllä, jotta kaupunkien välistä vertailua on mahdollista tehdä. Tulevaisuudessa on tärkeää yhä kattavammin tutkia sekä harrastamisen kattavuutta että fyysistä aktiivisuutta

joko-tai-ajattelun sijaan. Mittareissa tulee rajata selkeästi, millaista harrastamista (=mikä luokitellaan ko. tilastossa harrastamiseksi) kulloinkin kartoitetaan.

Pitkän tähtäimen suunnitelma tukitoimenpiteiden kohdistamisesta seura-toiminnan laadun ja osaamisen kehittämiseen

Ohjattujen ryhmien monipuolisuus ja laatu

- koulutus
  - erityispedagogiikka
  - kasvatus
  - soveltava liikunta
  - EA, väkivaltatilanteet jne.
- laji- ja perusliikuntataidot
- saavutettavuus
- yhteistyö sidosryhmien kanssa

Ohjattujen ryhmien monipuolisuus ja laatu.

Kaupungit tukevat seurojen ohjaajien pitkäaikaista kehittämistä vaihtelevasti. Osa kartoittaa seurojen ohjaajien koulutustasoa ja tuen tarvetta tarkasti – toiset eivät juuri ollenkaan. Juuri matalan kynnyksen ryhmissä ohjaajilta vaaditaan erityisen paljon taitoa kohdata eri taustoista tulevia lapsia ja nuoria, joten harrastus-

polun tukitoimissa ja visiossa voisi määrittää myös sen, millaisena kaupungin lasten ja nuorten ohjaajaresurssin halutaan näyttäytyvän.

Harrastuksiin ohjaus

Harrastuspolulle ohjautumista voidaan tukea monin keinoin mm. etsivän harrastustoiminnan avulla, tekoälyä hyödyntämällä, sekä kehittämällä monialaista yhteistyötä. Etsivän harrastustoiminnan ohjaaja tuntee lähialueen toiminnot, joten hänen on luontevaa toimia myös alueellisen harrastuskalenterin ylläpitäjänä. Toiminnalle on tarvetta sekä koulupäivinä

että ilta-aikoina, sillä moni ensikertalainen voi tarvita harrastuksiin saattajaa ja vertaistukea. Harrastuksiin ohjautumisessa on hyvä hyödyntää digitaalisia ratkaisuja ja tekoälyä esimerkiksi sopivien ryhmien seulomisessa, sillä harrastusten

Harrastuksiin ohjaus

- alueellinen harrastustarjotin
- etsivä harrastustoiminta
  - alueellinen harrastusetsivä
  - elintapaohjaus (kouluPT)
- viisiportainen tuen asteikko (liite 2)
- monialainen yhteistyö
- rakennemalli eli koulun ja harrastustoiminnan aikataulujen yhteensovittaminen

löydettävyyys on merkittävä haaste edelleen, vaikka sitä on yritetty monin keinoin kaupungeissa ratkaista.

Edellä on kuvattu lähinnä yksilötason tukitoimia. Kaupunkeihin on kuitenkin viime aikoina muotoutunut alueita, joissa (liikunta)harrastaminen on huomattavan vähäistä, jolloin yksilötason ohjautumisen tukimuodot ei välttämättä ole riittäviä tai resurssiviisaita, vaan onkin järkevämpää pyrkiä vaikuttamaan koko ikäluokan tai -ryhmän tasolla. ”Kasva urheilijaksi” rinnalle tulisi ikään kuin ”kasva harrastajaksi” ajatus, jossa pyrkimyksenä on oppia pitkäjänteisen harrastamisen taitoja osana arjen taitoja. Rakennemallilla on mahdollista kattavammin vaikuttaa harrastamista estäviin ulkoisiin tekijöihin, joihin yksilötasolla on vaikeampaa puuttua. Tämä voi vaatia peruskoulun vahvaa läsnäoloa kasvattajana ja tukitoimena.

Harrastamisen polku jatkuu iltoihin ja viikonloppuihin

Iltaisin ja viikonloppuisin. Toiminnan laajentaminen iltapäivään vähentää painetta harrastetilojen tarpeen ylikuumenemiselta illoissa ja viikonlopuissa. Keskeistä on palveluiden tunnistaminen ja yhteensovittaminen sekä tarjonnan katvealueiden hahmottaminen erityisesti nuorten kohderyhmässä.

Iltaisin ja viikonloppuisin

- Startti- ja lyhytkurssit
- Lajikokeilut ja leirit
- Seuran harraste- ja kilpatointa

Yhteisövaikuttavuus osana visiota

Yhteisövaikuttavuus

Hyvät käytännöt

- kaupunkien välinen yhteistyö
- palvelualueiden välinen yhteistyö
- alueellinen monialainen yhteistyö
- alueellisen seurayhteistyö

Yhteisövaikuttavuus. Yhteisövaikutavuuden mukaisesti visiossa korostetaan alueellisen monialaisen yhteistyön merkitystä (arkitiimiajattelu) ja yhdyspintojen rakentamista hyte-puolelle, jolloin harrastuspolku sovitetaan koulujen oppilashuoltotyöhön. Toiminta tarvitsee yhteiset mittarit. Yhteisövaikuttavuuden rakennemalliin voi tutustua tämän raportin yhteisövaikuttavuuden keskittyvässä osiossa (luku 4).

4 YHTEISÖVAIKUTTAVUUDEN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN

Yhteisövaikuttavuus on tutkimukseen perustuva viitekehys ja tapa ratkaista tietoisesti yhdessä monimutkaisia ja moniulotteisia ongelmia, joihin liittyy usein monia eri toimijoita (kaupungin eri toimijat, 3. sektori, yksityinen sektori, hyvinvointialue). Yhteisövaikuttavuus syntyy näiden eri toimijoiden yhteiseen tavoitteeseen sitoutuneesta työstä. Yhteisövaikuttavuusmallin käytön tarkoituksena on luoda usean toimijan yhteistyötä mahdollistavat rakenteet ja ekosysteemi alueellisella tasolla niin, että eri toimijoiden palvelut, toiminta ja resurssit muodostavat kokonaisuuden, joka toimii mahdollisimman hyvin ja vaikuttavasti yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisövaikuttavuusmallissa lasta tai nuorta ei lähetetä erikseen saamaan apua ongelmaan esimerkiksi mielenterveyspalveluista tai ohjata luukulta luukulle. Sen sijaan tarvittava tuki ja palvelut sekä arjen mielekäs vapaa-aika tuodaan lapsen tai nuoren luokse arkisiin kasvuympäristöihin kotiin, päiväkotiin, kouluun tai harrastuksiin.

Kuva 10. Yhteisövaikuttavuuden elementit.

Yhteisövaikuttavuudesta voidaan puhua, kun kaikki viisi tutkimuksen kautta tunnistettua elementtiä toteutuvat samanaikaisesti: 1) yhteinen tavoite, 2) jaettu arviointi-/palautejärjestelmä, 3) toisiaan vahvistavat toiminnot eri sektoreiden tai toimijoiden välillä, 4) jatkuva vuoropuhelu ja 5) kehittämisen tukirakenne.

Yhteinen tavoite: Yhteisövaikuttavuustyö lasten ja nuorten harrastamisen kehittämiseksi edellyttää yhteisen tavoitteen muodostamista kaikkien osallistuvien toimijoiden (kunta, koulut, seurat, hyvinvointialue) kesken. Tämä tarkoittaa, että toimijoilla on yhteinen näkemys tavoiteltavasta muutoksesta ja yhteinen ymmärrys ratkaistavasta ongelmasta sekä keinoista sen ratkaisemiseksi. Tavoitteellinen yhteistyö eri toimijoiden välillä mahdollistaa toimijoiden ydintehtäväänsä vastaavan osaamisen sekä voimavarojen kohdentamisen lapsen ja nuoren tarpeiden mukaan. Yhteisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimijoiden sitoutumista sekä vuoropuhelua toimijoiden välisistä erilaisista toimintatavoista ja ratkaisuista.

Jaetut mittarit: Yhteisövaikuttavuustyön toteuttamisen seuraamiseksi ja toimijoiden sitouttamiseksi yhteiseen tavoitteeseen luodaan yhteiset mittarit ja palautejärjestelmä. Jaetut mittarit voidaan jakaa muutostyötä ohjaaviin prosessimittareihin sekä indikaattorimittareihin. Muutostyötä ohjaavissa prosessimittareissa määritellään ne asiat, joita kohti halutaan yhdessä edetä ja jotka kertovat työn etenevän suunnasta. Tärkeää on, että kaikki toimijat seuraavat ja dokumentoivat samoja mittareita. Indikaattorimittarit kertovat pidemmän aikajänteen hyvinvointiin muutoksista. Palautejärjestelmän tarkoituksena on auttaa tarkastelemaan yhdessä asetettujen tavoitteiden ja toimintojen toteutumista haluttuun suuntaan, oppimaan tehdystä työstä sekä kehittää toimintaa ja keräämään palautetta monialaisesti eri toimijoilta (kunta, koulut, seurat, asiakkaat ja hyvinvointialue), sekä viestimään tehdyistä ratkaisuista kaikille toimijoille saman aikaisesti.

Toisiaan vahvistavat toiminnot: Tunnistettujen haasteiden ratkaisemista edistetään ottamalla mukaan käsillä olevaan haasteeseen liittyviä toimijoita eri organisaatioista ja sektoreilta mahdollisimman laajasti (mm. kunta, koulut, seurat ja hyvinvointialue). Tällöin ymmärrystä ja ratkaisujen rakentamista käsillä olevaan haasteeseen voidaan rakentaa moninäkökulmaisesti muodostaen riittävän katta-

van tilannekuvan. Paikallistasolle luodaan yhteiskehittämisen rakenne (koordinaattiorakenne), jolla varmistetaan, että eri toimijoiden toimet tähtäävät yhteiseen tavoitteeseen ja tukevat toistensa onnistumista päällekkäistä työtä välttäten. Tärkeää on harrastustoiminnan ja palveluiden integroiminen yhteen ja olemassa oleviin prosesseihin alueen lasten ja nuorten tarpeisiin vastaamiseksi.

Jatkuva vuoropuhelu: Yhteisen vuorovaikutuksen tukeminen ja luottamuksen rakentaminen eri toimijoiden välillä on keskeistä. Jatkuvaa vuoropuhelua tarvitaan, jotta eri toimijat tutustuvat toistensa tekemään työhön sekä rakentavat luottamusta toistensa välille. Tämä auttaa luomaan yhteistä tahtotilaa ja vahvistaa yhteistä työtä tavoitteen saavuttamiseksi. Jatkuvan vuoropuhelun ylläpitämiseksi, luottamuksen rakentamiseksi sekä palautteen keräämiseksi on tärkeä ylläpitää jatkuvia säännöllisiä tapaamisia ja viestiä aktiivisesti toimijoiden välillä. Tapaamisissa eri toimijat oppivat toisiltaan, omaksuvat toistensa hyviä käytänteitä, tunnistavat yhteisiä haasteita sekä tukevat toisiaan niiden ratkaisemisessa.

Taustatukiorganisaatio: Kehittämisen taustatukitiimi koordinoi, tukee ja resursoi yhteisövaikuttavuustyötä kaupungissa. Sen keskeisimpinä tehtävinä on edistää eri toimijoiden laajaa sitoutumista työhön, ylläpitää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua, varmistaa yhdessä sovittujen toimintatapojen toteutuminen arjessa ja jokaisen perustehtävässä. Lisäksi tehtävänä on lisätä ymmärrystä eri toimijoiden merkityksestä yhteisten haasteiden ratkaisemisessa sekä vastata toiminnan mitaamisen ja arvioinnin toteuttamisesta.

4.1 Yhteisövaikuttavuuden toimintamallien kehittäminen

Kaupunkien välinen yhteiskehittämisen malli

Hankesuunnitelman mukaisesti tavoitteena oli kerätä kokemuksia ja kehittää yhteisövaikuttavuuteen perustuvaa yhteiskehittämisen toimintamallia hankkeessa mukana olleiden kaupunkien välille. Kaupunkien välistä yhteiskehittämistä toteutettiin hankkeen kehittämistyöpajoissa sekä kehittämistyöpajojen välillä säännöllisesti kokoontuneissa projekti- ja ohjausryhmän kokouksissa.

Yhteiskehittäminen kaupunkien välillä rikastutti harrastuspolkujen kehittämistä hyvien käytäntöjen jakamisen kautta. Se loi yhtenäisiä valtakunnallisia toimintatapoja (kehittämistyöpajat sekä teams-kokoukset), ja auttoi tunnistamaan keskinäisiä synergioita. Lisäksi yhteiskehittäminen on madaltanut kynnystä ottaa yhteyttä toisiin kaupunkeihin. Kaupunkien yhteinen viestintä voi lisätä näkyvyyttä ja parantaa liikuntapoliittista vaikuttavuutta aina ministeriötasolle asti.

Hankkeessa onkin noussut esille toive jatkaa mukana olevien kaupunkien välille syntyneen harrastamisen verkoston välisiä tapaamisia myös hankkeen jälkeen. Seuranta- ja yhteiskehittämistapaamiset pari kertaa vuodessa ovat tarpeellisia työkehityksen seuraamiseksi ja työstä oppimisen sekä uudelleen suuntaamisen mahdollistamiseksi sekä uusien yhteishankkeiden ideoimiseksi. Verkostoon voisi jatkossa kytkeä mukaan myös Liikkuvat-ohjelmia sekä muita suuria kaupunkeja, kuten Tampereen ja Oulun. On tärkeää säilyttää tasapaino paikallisen kehittämistyön ja verkostotyön välillä, vaikka suurten kaupunkien välillä on eroja. Yhteiskehittämisen jatko suurten kaupunkien välillä ehdotetaan kytkettävän osaksi suurten kaupunkien C7-liikuntajohtajien verkostoa, jolloin mukaan saataisiin säännöllisesti ja laajemmin liikuntaharrastamisen näkökulmaa ja kehittämistä.

Paikallinen yhteisövaikuttavuuden toimintamalli

Kaupunkien välisen yhteiskehittämisen mallin lisäksi hankkeessa kehitettiin paikallista yhteisövaikuttavuuden toimintamallia, jota voidaan hyödyntää kaupunkien omassa kehittämistyössä. Paikallisen yhteisövaikuttavuuden toimintamallin luomiseksi kaupunkien projektityöntekijät perehtyivät yhteisövaikuttavuuden viitekehukseen Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) järjestämässä koulutuksessa syksyllä 2023. Lisäksi he saivat jatko-ohjausta mallin työstämiseen keväällä 2024 järjestetyissä kaupunkikohtaisissa sparraustilaisuuksissa.

Projektityöntekijät jatkoivat mallin luomista selvittämällä harrastamisen johtamisen ja kehittämisen nykyrakenteita kaupungeissa. Yhteisövaikuttavuuden malli on mahdollista integroida osaksi paikallisia nykyrakenteita sekä prosesseja tai

luoda tarpeen tullen uusia rakenteita toimintamallin jalkauttamiseksi. Selvitystyöhön pohjautuen hankkeessa on muodostettu ehdotus paikallisesta yhteisövaikutavuusmallin rakenteesta, joka sisältää periaatteita ja esimerkkejä harrastuspolkujen ja harrastamisen kokonaisuuden koordinaation kehittämiseksi kaupungeissa paikalliseen kontekstiin soveltaen.

Harrastamisen kokonaisuus on tunnistettu monialaiseksi, johon kytkeytyy monia eri toimijoita (mm. kunta, 3. sektori) sekä useiden eri alojen palveluja (liikunta, taide/kulttuuri, nuoriso). Työryhmät eri yhteisövaikutavuuden tasoilla yhdistävät vahvemmin eri palvelualueiden toimijat ja määrittelevät yhteistyön rakenteet ja rajapinnat.

Hankkeen aikana kaupungit ovatkin työstäneet omia harrastamisen koordinaattiorakenteitaan yhteisövaikutavuuden näkökulmasta.

Taulukko 1. Esimerkki kuvaus kaupungin sisäisestä yhteisövaikutavuus rakenteesta harrastamisen viitekehyksessä

Taso	Työryhmä	Tarkempi kuvaus
Strateginen	Johtoryhmä	- Edistää eri toimijoiden välillä yhteisen tavoitteen muodostamista, yhteisen ymmärryksen rakentamista, sitoutumista, yhteistä tekemistä sekä ylläpitää aktiivista vuoropuhelua toimintatavoista ja ratkaisuista. - Määrittää prosessimittarit yhteisövaikutavuuden toimintamallin jalkauttamiseksi ja seuraa mittareihin sekä palautteeseen pohjautuen toimintojen toteutumista haluttuun suuntaan. - Tekee tarvittavia päätöksiä resurssien ohjaamiseksi ja toiminnan muuttamiseksi.
Taktinen	Harrastamisen koordinaatio- ja kehittämisryhmä	- Integroii yhteen kaupungin harrastustoimintaa; luo yhteisen monitoimijaisen tilannekuvan (harrastaminen, palvelut, hankkeet, esteet, mahdollisuudet, viestintä, osallisuus). - Koordinoi yhteen toimijoilta sekä lapsilta ja nuorilta nousevat tarpeet (tiedonkeruu, palautekyselyt, kuuleminen). - Kokoaa yhteen ja valmistelee johtoryhmälle ehdotuksia kehitettävistä toimintamalleista ja esille nousseista kehittämistarpeista.
Yhden yhteydenoton periaate	Vastuuhenkilöt	- Palveluintegraation, kasvu ympäristöjen (koulu, koti, päiväkot, kaiveripiiri) ja toimijoiden yhteistyön tueksi kehitetään yhden yhteydenoton periaate. - Kontakti kaikkiin perheiden tukemiseen tavallisesti tarvittaviin yksiköihin lasten ja aikuisten sosiaali- ja terveyspalveluissa. - Mahdollinen kutsuneuvonpito lapsen ja nuoren perheen kanssa, jossa sovitaan tarvittava arjen tuki ja mahdolliset jatkotapaamiset.

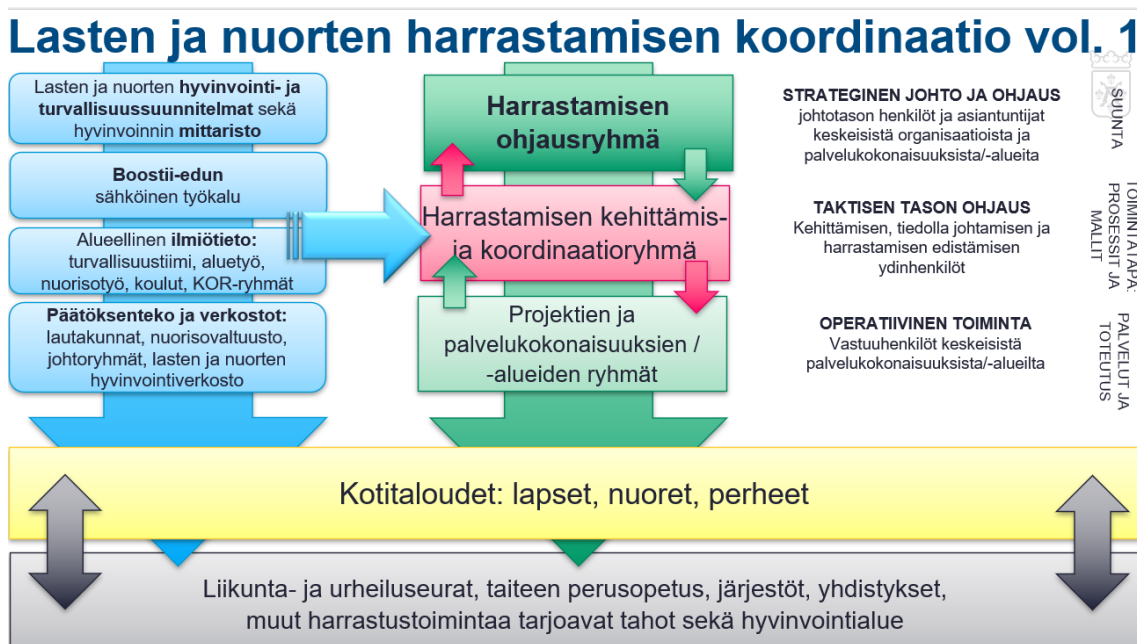
		- Harrastuspolulle ohjautumisen tukemiseksi kootaan yhteen tieto harrastuksista sekä harrastustukia tarjoavista lastensuojelujärjestöistä. - Koulussa kaikki tietävät minne otetaan yhteyttä ja kuinka lapsen kanssa toimitaan, jotta hän saa tarvitsemaansa tukea harrastuksen löytämisessä.
Alueellinen / operatiivinen	Alueelliset arkitiimit	- Tietyn alueen tiimi, joka kokoaa yhteen alueen toimijat, kuten koulut, harrastus- ja nuoriso-ohjaajat, seurat ja muut liikuntatoimijat. Tiimeihin sisällytetään etsivä harrastustoiminta. - Tiimi toimii vahvasti kytköksissä yhden yhteydenoton periaatteen etenkin etsivän harrastustoiminnan näkökulmasta. - Alueelliset koordinaattorit / koordinoivat tahot toimivat eri toimijoiden ja tahojen välisen yhteistyön rakentajina. Koordinaattoreiden vastuulle kuuluvat kaikki alueen koulut. - Välittää tietoa kentältä nousevista tarpeista, haasteista, hyvistä käytänteistä harrastamisen koordinaatioryhmälle / ohjausryhmälle.
Taustatuki	Kehittämisen tukirakenne	- Johtoryhmä yhteistyössä Itlan kanssa toimii yhteisövaikuttavuustyön paikallisena taustatukena. - Tukirakenteen tehtävänä on mahdollistaa käytännön toimijoiden toimintaedellytykset ja mutkaton yhteistyö. Lisäksi se tukee yhteisten tavoitteiden, edistymisen mittareiden, toisiaan vahvistavien toimintojen ja jatkuvan kommunikoinnin toteutumista.

4.2 Paikalliset yhteisövaikuttavuuden toimintamallin visiot harrastamisen viitekehyksessä

Hankkeessa luotiin Itlan tuella visiokuvauksia paikallisista yhteiskehittämisen malleista, jotka tukevat harraspolkujen jalkauttamista paikallisiin toimintaympäristöihin (sis. oppilashuoltotyön ja etsivän harrastustoiminnan). Projektitiimi on luonut kaupungeissa valmiudet yhteensovittaa harrastamisen rakenteet, palvelut sekä toimijat. Tavoitteena on ottaa yhteisövaikuttavuuden malli käyttöön kaupungeissa seuraavien viiden vuoden aikana.

4.2.1 Turun yhteisövaikuttavuuden malli

Turussa on laadittu yhteisövaikuttavaa työtettä varten harrastamisen kehittäminen ja johtamisen rakenne, jossa on hyödynnetty olemassa olevia rakenteita ja tehty parannuksia ja uudistuksia parempaan työskentelyyn jatkossa. Suurta panostusta on tehty kehittämis- ja koordinaattorakenteiden muuttamiseen niin, että lasten ja nuorten harrastaminen koordinoidaan yhteisvaikuttavasti resurssien, kuulemisen ja tavoitteiden pohjalta.

Kuva 11. Turun lasten ja nuorten harrastamisen koordinaatio

4.2.2 Jyväskylän yhteisövaikuttavuuden malli

Jyväskylässä on lähdetty rakentamaan yhteisövaikuttavuuteen perustuvaa koordinaattorakennetta. Tammikuussa 2024 sivistyksen johtoryhmästä nimettiin harrastamisen mallin ohjausryhmä. Ohjausryhmän jäsenet ovat päätöksentekovastuussa olevia viranhaltijoita ja tarjoavat taustatukea harrastamisen mallille. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti käsittelemään arjessa esiin tulleita haasteita, jotka vaativat esimiestason päätöksiä ja linjauksia.

Keväällä 2024 lasten ja nuorten toiminnan kehittäjien poikkihallinnollinen työryhmä aloitti toiminnan. Työryhmässä on tarkennettu yhteisiä tavoitteita ja sovittu

toimintatavoista jokaisen palveluyksikön näkökulmasta. Työryhmän tavoitteena on, että kaikki palvelualat ovat aktiivisia toimijoita ja yhdessä kehitetään yhteisiä palveluja lapsille ja nuorille. Lisäksi jäsenet sitoutuvat tuntemaan muiden alojen tarjoamat palvelut. Työryhmä keskittyy jatkossa ratkaisemaan arjessa esiin nousevia haasteita yhdessä.

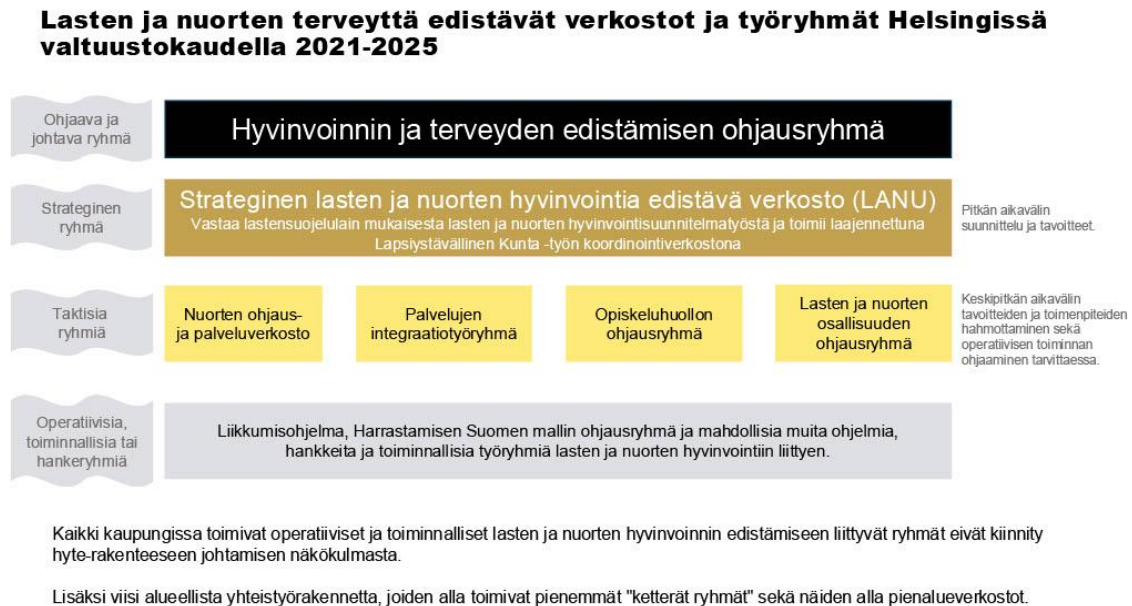
Kuva 12. Jyväskylän harrastamisen yhteiskehittämisen malli

4.2.3 Helsingin yhteisövaikuttavuuden malli

Helsingissä ei lähdetty hankkeen myötä luomaan tai perustamaan uusia työryhmiä tai yhteistyörakenteita, vaan pikemminkin pohtimaan nykyisten toimivuutta, sillä Helsingissä tehdään jo paljon yhteistyötä lasten ja nuorten harrastamisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Helsingissä on määritetty valtuustokaudelle 2021–2025 lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat verkostot ja työryhmät. Näiden muodostama rakenne on kuvattu

kuvassa 13. Operatiivisella tasolla harrastamista Helsingissä koordinoi useita erilaisia ryhmiä, hankkeita ja ohjelmia, kuten Harrastamisen Suomen mallin ohjausryhmä.

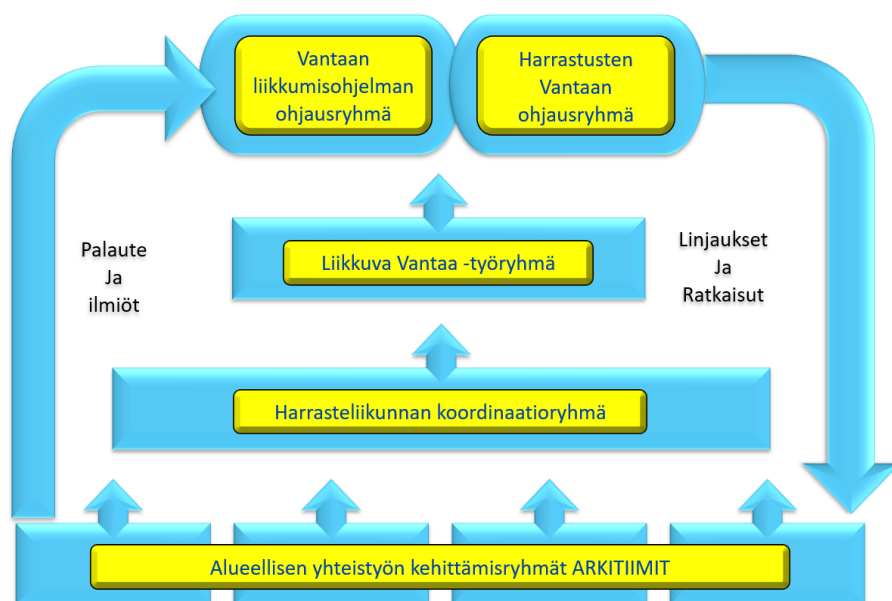
Kuva 13. Helsingin lasten ja nuorten hyvinvoinnin yhteistyörakenteet.

4.2.4 Vantaan yhteisövaikuttavuuden malli

Koska Vantaalla liikunnallisten toimintojen koordinointi on hajautunut usealle palvelualueelle, on HSM-kehittämishankkeen aikana tunnistettu tarve kokoontua säännöllisesti ohjatun liikunnan näkökulmasta sekä harrastus- ja palvelupolkujen, liikunnallisen elämäntavan että fyysisen aktiivisuuden näkökulmia yhdistellen. Yhteiskehittämisen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva ohjatun liikunnan matalan kynnyksen liikuntaryhmien, harrasteliikunnan ja etsivän harrastustoiminnan nykytilasta sekä auttaa strategisen suunnitelman laatimisessa ja sen toteuttamisessa. Koordinaatio pyrkii omalta osaltaan tukemaan päätöksentekoa, edistämään tiedolla johtamista ja yhteistyötä, jotka vastaavat Vantaan liikkumisohjelman tavoitteita. Pitkän tähtäimen kehittämistä ohjaa Vantaan harrasteliikunnan

strategia, johon työryhmä antaa kehitysehdotuksia ja edistää sen tavoitteita operatiivisesti.

Ohjatun harrasteliikunnan ylämpänä portaana toimii Vantaan Liikkumisohjelman ohjausryhmä, joka tarkastelee ennen kaikkea fyysisen aktiivisuuden näkökulmaa. Kun näkökulma kytkeytyy ennen kaikkea harrastamisen asioihin, viedään viestiä Harrastusten Vantaan ohjausryhmään. Alueellisten arkitiimien tehtävät ovat pääosin samoja kuin edellä, mutta liikuntaharrastamisen tarkastelualueena on aina yksittäinen suuralue. Etsivä harrastustoiminta, elintapaohjaus ja kouluyhteistyö on vahvasti mukana. Arkitiimi kokoaa yhteen useita pienempiä verkostoja tai niiden osia perustehtävänä liikunnallisten harrastamis- ja palvelupolkujen edistäminen yhteistyössä muiden palvelualueiden ja kaupungin sidosryhmien kanssa.

Kuva 14. Vantaan yhteiskehittämismalli

5 HARRASTUSPOLUN VISIOITA TUKEVAT HYVÄT KÄYTÄNTEET JA TOIMINTATAVAT

5.1 Harrastajien liikkuminen harrastuspoluilla

Seurojen ja kaupunkien toimintaan liittyy monia haasteita ja esteitä, jotka vaikuttavat harrastajien liikkumiseen harrastuspolulla. Yksi merkittävä este seurassa on matalan kynnyksen harrastuspolun puuttuminen. Monissa seuroissa ei ole selkeää harrastuspolkua, tai sen merkitystä ei ymmärretä tarpeeksi hyvin. Lisäksi kaupungin matalan kynnyksen toiminnasta seuratoimintaan siirtymisen jatkoyhteydet ovat usein puutteelliset, mikä vaikeuttaa harrastajien etenemistä.

Esteet harrastuspolun aloitusvaiheen tarjonnan laajentamiselle.

Seurojen vähyys HSM-toiminnassa ja niille maksettavat pienet palkkiot vaikeuttavat seurojen mahdollisuuksiin tarjota laajamittaista harrastustoimintaa. Lisäksi taloudelliset haasteet, kuten harrastustoiminnasta aiheutuvat maksut, voivat olla esteenä lapsille ja nuorille, mikä korostaa taloudellisen tuen ja resurssien merkitystä. Seuran resurssien jakautuminen on suuri haaste. Ohjaajista on pulaa, ja tilojen rajallisuus sekä seurojen kyky järjestää toimintaa kaupungin ehdottamissa ajankohdissa vaikeuttavat toimintaa. Lisäksi monet ryhmät ovat täynnä, mikä estää uusien harrastajien osallistumisen. Ohjaajien ja valmentajien osalta suurena haasteena on pedagogisen osaamisen puute. Matalan kynnyksen toimintaa ei aina koeta yhtä houkuttelevaksi kuin kilparyhmien ohjaamista, mikä heijastuu ohjaajien asenteisiin. Tämä korostaa ohjaajapolun puuttumista, jolloin uusien ohjaajien kehitys jää kesken.

Harrastuspolkuja seurassa - ja esteet niiden toimivuuden tiellä.

Ihanteellisesti toiminta mahdollistaa (tarvittaessa seurayhteistyön avulla) liikunta-muotoon eritasoisia ryhmiä ja joustavia vaihtoehtoja, jotka vastaavat harrastajien erilaisia tarpeita ja tavoitteita. Myös siirtymien sujuvuuteen ryhmien välillä on kiinnitetty huomiota.

On tärkeää pohtia, mille kohderyhmille seura tarjoaa harrastamisen mahdollisuuksia? Miten seura on profiloitunut ja miten tieto pitkäaikaisen harrastamisen

mahdollisuuksista aloittelevalle harrastajalle? Mahdollistaako polutus harrastus-intensiteetin muutoksen molempiin suuntiin – matalampaan ja korkeampaan intensiteettiin?

Yhteisöllisyyttä edistävät osallisuuden ja seuratoimijan polut.

Osallisuuden tukeminen seuroissa on monimuotoista. Harrastajia kannustetaan osallistumaan eri rooleissa, kuten apuvalmentajina, tuomareina tai toimihenkilöinä. Seurat tarjoavat eri tasoja osallistumiseen, jotta jokainen voisi löytää itselleen sopivan tavan olla mukana toiminnassa. Lasten ja nuorten osallisuutta harrastuksen lopettamisen yhteydessä tuetaan kuuntelemalla heidän toiveitaan ja tarpeitaan. Tämä mahdollistaa heille sujuvan siirtymän joko toisiin harrastuksiin tai halutunlaisen toiminnan jatkamisen seurassa.

Paikalliset / alueelliset harrastuspolut.

Harrastuspolkuja tulisi tarkastella laajemminkin, alueellisesta näkökulmasta. Voiko harrastepoluista saada eheämpiä alueellisen näkökulman kautta ja kuinka kaupungin palvelut voisivat täydentää palveluita niiden sisältöjen osalta, joihin alueelta ei löydy seurojen palveluntarjontaa – tai toisaalta, voisiko kaupunki tukea seuratoimintaa jotenkin harrastuspolkujen edistämiseksi?

Liikunnallinen polku on päämäärä – lajipolku vie sen tielle.

Alueellisten polkujen tunnistaminen voi auttaa edistämään liikunnan arvon tunnistamista. On tärkeää, että valmentajat ja ohjaajat tunnistavat liikunnallisuuden merkityksen elämäntaitona, vaikka jokin tietty laji voikin olla keino, joka herättää kipinän ja pitää liikunnallista elämäntapaa yllä. Avoimen ilmapiirin luominen monipuolisen liikunnan harrastamiseen on tärkeää, sillä liikunnallisuus ja aktiivinen elämäntapa ovat arvokkaampia kuin yhteen lajiin sitoutuminen.

Vuorovaikutus harrastajan kanssa – tarkoituksenmukaisen harrastuspolun tunnistaminen.

Toimintakäytännöissä ja viestinnässä on myös parantamisen varaa. Seuroissa on usein puutteellisia toimintatapoja ja ohjeistuksia, ja viestinnän sekä tiedottamisen puutteet aiheuttavat sen, että harrastajat eivät aina saa tarvittavaa tietoa toiminnasta tai mahdollisuuksista.

Erilaisten harrastusintensiteettitarpeiden tunnistaminen on tärkeää, jotta jokainen harrastaja voi löytää itselleen sopivan osallistumismahdollisuuden. Harrastajia tulisi rohkaista keskustelemaan tavoitteistaan avoimesti soveltuvan henkilön kesken. Tämä vuoropuhelu auttaa ymmärtämään harrastajien motivaatiota ja tarvittaessa kannustamaan johonkin soveltuvampaan ryhmään. Tämä edellyttää, että yhteyshenkilöllä on laajempi ymmärrys harrastuspolusta myös oman seuran ulkopuolelta. Avoimuus tukee kaikkien osapuolten sitoutumista toimintaan ja auttaa löytämään itselle soveltuvan harrastusryhmän.

Muutos vai drop-out? Kuulemisen hyödyntäminen jatkolun suunnittelussa ja seuran toiminnan kehittämisessä.

Nuoruvaiheessa koetaan paljon muutoksia koulun vaatimustason kasvaessa, omien mielenkiinnon kohteiden muuttuessa sekä vanhemmista ja heidän toiveistaan irtautuessa. Onko seuran mahdollista rakentaa uusia toimintatapoja, joiden kautta kuullaan lasten ja nuorten toiveita harrastustarpeiden ja -toiveiden muuttumista jo varhaisessa vaiheessa ns. ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä ja tarvittaessa ohjataan rohkeasti myös toisen seuran toimintaan, jos se mahdollistaa harrastamisen jatkumisen?

Pidetäänkö seurassa tavoitteellisesti harrastaville keskusteluja harrastuksen jatkamisesta, jos lopettaminen tulee ajankohtaiseksi? Drop out -keskusteluissa voidaan käydä läpi syitä lopettamiseen ja pyritään tarjoamaan vaihtoehtoja jatkamiselle, samalla kehittäen seuran toimintaa saatujen palautteiden perusteella. Seurassa voisi olla nimettynä henkilö, joka ottaisi yhteyttä harrastajaan ja tarjoaisi vaihtoehtoja osallistua muihin toimintoihin. Tämä nopea reagointi voisi auttaa harrastajia löytämään uusia tapoja jatkaa esim. aktiivisena seuratoiminnassa, vaikka varsinainen harrastus olisi päättynyt.

On tärkeää pohtia, millä keinoin lasten ja nuorten ideoita voidaan ottaa paremmin huomioon toiminnan suunnittelussa, jotta he voisivat osallistua haluamaansa toimintaan ja välttää harrastuksen keskeyttämisen?

Taloudellisen tuen pirstaleinen kenttä. Taloudellista tukea on tarjolla useiden yhdistysten kautta, mutta myös kaupungin, seurojen omien sekä lajiliittojen ohjelmien kautta. Harrastusryhmien hinnoittelua voidaan osin madaltaa kaupungin avustuspäätöksen kautta. Osa yhdistysten tukimuodoista on hyvin tarkalle kohderyhmälle jaettu - joitain voi käyttää päällekkäin. Tukipolitiikka on monen aloittelevan harrastajan silmissä pirstaleista ja mahdollisuus tuen jatkumoon useammaksi vuodeksi on usein epäselvää. Harrastamisen hinnan ollessa yhä suurempi este useimmille, tulisi tukipolitiikasta tiedottamista pyrkiä kehittämään yhteisövaikuttavuuden kautta.

5.2 Harrastuspolun ensivaiheen kartoitus ja muuttajat

Liikunnalliset lajikokeilut ovat osallistujalle mahdollisuus tutustua toimintaan, ohjaajaan ja harjoituspaikkaan käytännössä. Kertyneen tiedon kautta osallistujan on helpompaa arvioida liikuntamuodon kiinnostavuutta ja soveltuvuudesta itselle, joten lajikokeilu on hyvä keino ohjata lapsia, nuoria ja lapsiperheitä liikuntaharrastusten pariin. Matalan kynnyksen liikunnassa olisikin tärkeää hahmottaa toiminnan muotojen moninaisuus ja mahdollisuudet myös lajikokeilujen näkökulmasta, joissa lapsi pääsee aidosti osallistumaan ja kokeilemaan harrastusta esimerkiksi mielipiteensä muodostamisen tueksi.

Lapsille, nuorille ja lapsiperheille järjestettävissä liikunta- ja lajikokeiluissa on paljon kaupunkikohtaista vaihtelua sekä määrällisesti, laadullisesti että niiden järjestämisen suunnitelmallisuuden tasolla. Tarkempaa tutkimustietoa tai kaupunkikohtaista nykytilan analyysia lajikokeiluista ei toistaiseksi ole tiettävästi olemassa.

Liikunta- ja lajikokeilumahdollisuuksia järjestetään sekä koulu-, seura- ja kaupunki- että sidosryhmäjohtoisesti (esim. alueen vanhempainyhdistykset jne.), mutta hallinnointi on usein pirstaleista eikä eri sidosryhmien yhteistyömahdollisuuksia välttämättä hyödynnetä parhaalla mahdollisella tavalla. Lajikokeiluiden vaikuttavuutta sekä niistä harrastuspolulle ohjautumista tulisikin tarkastella laajemmin. Onko jotain kouluja, joissa lajikokeiluita järjestetään paikallisten toimijoiden kautta suunnitelmallisesti ja usein, samalla kun toisissa kouluissa ei ollenkaan? Järjestetäänkö lajikokeilut harrastuskauden aloitusajankohtia sekä lasten

ja nuorten kouluvuotta ajatellen tarkoituksenmukaisesti? Onko toiminta satunnaista vai suunnitelmallista ja mihin sen oletetaan johtavan? Voisiko tapahtumanjärjestelyjä yhdistää jonkin toisen palvelualueen kanssa?

On hyvä pohtia lajikokeilujen kytkeytymistä harrastuspolkuun, Miksi niitä järjestetään – kuka niitä ohjaa, saako osallistuja tietoa missä voi alkaa harrastaa kokeilemaansa liikuntamuotoa? Koska laji- ja liikuntamuotojen kokeilut ovat olennainen askel kohti harrastuspolkua, tulisi kaupunkien tutkia toimintojen vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta sekä peilata omia toteuttamisen tapoja toisten kaupunkien malleihin. Tässä hankkeessa on tunnistettu 38 muuttujaa, jotka on avattu liitteessä 2.

Taulukko 2. Liikunta- ja lajikokeilukartoituksen muuttujat

Esimerkkejä muuttujista laji- ja liikuntakokeilukartoituksen avuksi	
Toiminnan muoto	Ei valintaa
	Elintapaneuvonta, etsivä harrastustoiminta tai harrastuksiin ohjaus
	Lajikokeilu, kausittainen ryhmä, esittely, tapahtuma, harrastus, työpaja
Toiminnalle ominaisia piirteitä	Ei valintaa
	dialogin rakentaminen
	esiintyminen
	harjoittelu, treenaaminen
	harrastuksiin ohjaus
	kauden mittainen kerho
	kilpailu
	kontaktin luominen
	kysely
	liikuntamuodon kokeilu, lajikokeilu
	lyhytkurssi (2+ krt)
	pelit ja leikit
	prosessinomainen eteneminen, lyhyt kausi (kohti turnausta tai esiintymistä)
	toiminnan esittely
	tukihenkilönä tai vertaistukena toimiminen
	turnaus
	yksittäinen kokeilukerta
	<i>Ks. kaikki muuttujat liite 1.</i>

5.3 Viisi eriteltyä tuen tasoa etsivän harrastustoiminnan tueksi

Etsivän harrastustoiminnan tekemän tiedottamisen ja harrastuksiin ohjaamisen tuen tarve vaihtelee lapsesta, nuoresta ja hänen perheestään riippuen. Toisinaan harrastuksiin ohjaus vaatii vain kannustusta ja rohkaisua, toisinaan jopa moniammatillista tukea. Tuen tasojen tunnistaminen auttaa etsivän harrastustoiminnan toimijaa yksilötason toimenpiteiden suunnittelussa. Lisäksi tasot ovat hyvä väline esimerkiksi suunnittelun, tuen tarpeen kohdentamisen, resurssoinnin ja tilastoinnin apuna. Eri tuen tasojen tunnistamiseksi laadittiin alun perin kolmivaiheinen jaottelu, jota hankkeen edetessä kehitettiin edelleen viisiportaiseksi. Tarkastellessa tasoja haasteiden määrä kasvaa. Esimerkiksi tasolla 4 tulee huomioida myös tason 1–3 havainnot, toimenpiteet ja tuen tarpeet, sillä haasteiden määrä kasvaa, mitä suuremmalle tuen portaalle siirrytään, ja yksi taso tuo vain lisää huomioitavia asioita, mutta ei poissulje tason 1–3 toimenpiteitä.

Tuen tasot (liite 3.):

1. Itseohjautuvat
2. Tiedon puute harrastusmahdollisuuksista
3. Pieniä haasteita, ohjauksen tarve
4. Isoja haasteita, mahdollisesti myös moniammatillisen avun tarvetta.
5. Erittäin haasteellinen elämäntilanne, monia esteitä, moniammatillisen avun tarve suuri.

5.4 Ideoita ja ratkaisuja yhteisvaikuttavuuden vahvistamiseksi seurojen ja kaupungin välillä

Pitkäjänteinen ja tulevaisuuteen tähtäävä suunnittelu

Pitkäaikaisten, yhteisesti suunniteltujen tavoitteiden luominen ja niiden seuranta on tärkeää. Yhteistyön vahvistamisessa on tärkeää roolien ja vastuunjaon selkiyttäminen, jotta eri osapuolille olisi selkeää, kenen puoleen kääntyä tarvittaessa. Yhteistyön uudistaminen edellyttää seurayhteistyön nykytilan selvittämistä ja sen hyvien ja toimivien käytänteiden esille tuomista.

Taloudellinen tuki ja kannustimet

Yksi keino motivoida seuroja matalan kynnyksen toimintaa edistävään yhteistyöhön seurojen kanssa on taloudelliset kannustimet. Erilaisia keinoja on esimerkiksi lisätä avustuksia tarpeeksi alhaiseen drop out –prosenttiin tai siihen, paljonko seuraan on tullut edellisen vuoden aikana harrasteryhmiin tai matalan kynnyksen toimintaan lapsia ja nuoria.

Hankeyhteistyö

Kaupungit voivat motivoida seuroja yhteistyöhön myös seuroja hyödyttävien hankkeiden avulla. Hankkeissa kaupunki voi esimerkiksi toimia tapaamisten järjestäjänä, aikataulujen määrittäjänä sekä hoitaa kustannukset / antaa tietyn avustussumman hankkeeseen, jotta osallistuminen seuroille on mahdollisimman helppoa. Hankkeet voivat liittyä esim. ohjaajien ja valmentajien palkkaukseen ja rekrytointiin, seuran toiminnan kehittämiseen, toiminnan tunnettavuuden lisäämiseen ja näkyvyyden lisääntymiseen viestinnän kautta. Seuroja voi motivoida yhteistyöhön se, että kaupunki pystyy antamaan tukea ja tietoa seuroille dataan perustuen (alueelliset analyysit, harrastamisen esteet, harrastamattomien määrät, liikkumiskäyttäytyminen).

Yhteiskuntavastuu

Kaupungin tulee tehdä yhteiskuntavastuun merkityksen korostamisesta kolmannelle sektorille houkuttelevaa. Kolmannella sektorilla on mahdollisuus hyötyä yhteiskuntavastuullisuudesta, jossa vastuullisuus, eettisyys, yhteiskunnallinen vaikuttavuus ovat nousevia trendejä.

Vuorojaon ja olosuhteiden huomioiminen kilpailutuksessa yhtenä laatukriteerinä, jolloin seuralla on edellytykset poluttaa HSM-toiminta omaan matalan kynnyksen seuratoimintaan, eli kaupunki myöntäisi seuralle käyttövuorot heti HSM-ryhmien jälkeen samaan tilaan. Kaupunki tukisi näitä harrasteryhmiä ilmaisella käyttövuorolla sekä kohdeavustuksella/ohjaajakorvauksella. Tässä mallissa kaupungin liikuntatilojen tunneista osa allokoitaisiin seurojen matalan kynnyksen toiminnalle.

Iltapäivät voivat toimia myös seuran oman toiminnan järjestämisessä. Harrastamiseen varattaisiin aikaikkunoita kouluilta, joihin seuroja voisi sitouttaa toimimaan vuodesta toiseen.

5.5 Kaupungin ja seurojen välisen viestinnän kehittäminen

Kaupunkien seuraviestinnän nykykäytänteitä:

Vuosikello ja yhteissuunnittelu. Vuosikello toimii sekä sisäisenä että ulkoisena toimintasuunnitelmana, joka kattaa koko vuoden. Yhteissuunnittelun keskiössä ovat erilaiset foorumit, avustukset, olosuhteiden kartoitus, yhteistyö sekä matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen.

Viestintä. Kaupungin viestinnästä vastaavat eri tahot, kuten seuraviestinnästä vastaava henkilö, liikuntapalveluiden viestintävastaava sekä Harrastamisen Suomen mallin viestinnästä vastaava henkilö. Seurojen tiedotus- ja viestintävastaavat keräävät tietoa toiminta-avustuslomakkeilla, vaikka kaikki seurat eivät avustuksia hakisikaan.

Tapaamiset ja foorumit. Tapaamisiin ja foorumeihin kuuluvat seurafoorumit ja seuraseminaarit, kuten esimerkiksi Espoon seuraristeily. Lisäksi seuroille järjestetään laji-, olosuhde-, puheenjohtaja- ja toimitusjohtajatapaamisia sekä seura-parlamentteja, sparrauksia ja klinikoita. Harrastusfoorumit, aluetapaamiset, seurakohtaiset tapaamiset kyselypohjaisesti sekä aluekokoukset tukevat toimintaa.

Viestintäkanavat. Viestintä tapahtuu kohderyhmittäin jaoteltujen sähköpostilistojen avulla, jotka kattavat lapset ja nuoret, työikäiset, ikääntyneet sekä soveltavan liikuntaan liittyvät yhdistykset. Ulkoiseen viestintään kuuluvat uutiskirjeet, seurojen verkkosivut, päivittäinen yhteydenpito sekä sosiaalinen media, kuten Facebook-ryhmät.

Markkinointi. Markkinointimateriaaleihin sisältyy valmiita mainostekstejä toimijoiden verkkosivuille. Lisäksi koulukiertueet tukevat markkinointi- ja viestintäkampanjoita, esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallista.

Kehittämistarpeet. Nykykäytännöissä on havaittu, että liikuntapalveluiden ja Harrastamisen Suomen mallin viestintää tulisi lähentää toisiaan. On tarpeen pohtia, miten seuraviestintä ja HSM voidaan yhdistää tehokkaammin. Olisiko tarkoituksenmukaista keskittää HSM:n ja muiden matalan kynnyksen palveluiden viestintä yhdelle vastuuhenkilölle?

Seuraviestinnän haasteet:

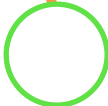
Kuntien ja seurojen viestinnässä on haasteita, kuten resurssipula, monimutkainen viestintäympäristö ja hajanaiset tiedonkulun käytännöt. Viestien kohdentaminen oikeille henkilöille on vaikeaa, uutiskirjeet eivät herätä kiinnostusta, ja seurojen yhteystiedot ovat usein puutteellisia. Tehokas tiedottaminen edellyttää selkeämpiä toimintamalleja ja tiiviimpää yhteistyötä.

Seuraviestinnän ratkaisuja

Kuntien ja seurojen yhteistyö nähtiin tärkeänä parempien harrastuspolkujen luomisessa, mutta konkreettisia ehdotuksia oli rajallisesti. Seuraviestinnässä todettiin olevan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä toteutettavia ratkaisuja. Seuraviestinnän näkökulmasta hankkeessa tunnistettiin kaiken kaikkiaan tärkeäksi muodostaa aito ja vahvempi yhteys seuroihin, lisätä kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja kehittää verkostoja.

Toteutettavissa lyhyellä aikajänteellä:

- **Seuraviestinnän vuosikello:** Keskittyy olosuhteisiin, avustuksiin, tapaamisiin ja ulkoiseen viestintään, ja se on nopeasti toteutettavissa.
- **Seurarekisteri:** Seurojen sähköpostiosoitteiden kerääminen tiedotusta varten. Tämä on mahdollista, mutta se vaatii huomiota tietosuojaan ja siihen, että mukaan saadaan myös seurat, jotka eivät hae avustuksia.
- **Aluekokoukset:** Seurojen osallistaminen alueiden kehittämiseen ja uuden toiminnan käynnistämiseen. Tämä on lyhyellä aikavälillä toteutettavissa, mutta vaatii enemmän työtä.

Toteutettavissa pidemmällä aikavälillä:

- **Viestintävastaavan työnkuva:** Yhdys henkilön työnkuvan luominen ja perehdytys kaupungille on haastavaa ja vaatii pitempää aikajännettä.
- **Sosiaalisen median uudet kanavat:** Uusien kanavien luominen on haastavaa tiukan viestintäohjeistuksen vuoksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Hankkeen aikana havaittiin, että urheiluseurojen matalan kynnyksen toiminnan tunnistaminen on tärkeää. Koska nykytilan analyysissä ei kartoitettu urheiluseurojen matalan kynnyksen harrastustoimintaa, keräsi osa kaupungeista tietoa mm. kyselyillä, selvityksillä sekä avustus- ja tilavarausjärjestelmien kautta.

Tieto olemassa olevista toiminnoista auttaa vähentämään kaupungin ja urheiluseurojen toimintojen päällekkäisyyksiä sekä kehittämään kaupungin palveluita, seurojen toimintaa ja seurojen sisäisiä harrastuspolkuja toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Hankkeessa tuotettu matalan kynnyksen liikunnan määritelmä mahdollistaa vuoropuhelun ja edistää yhteisymmärryksen kehittymistä.

Jatkoa ajatellen on tärkeää johtaa toimintaa tiedolla nykyistä tarkoituksenmukaisemmin (mm. harrastajamäärät, ikäryhmät, drop outin seuraaminen, harrastaminen sosioekonomisten taustojen välillä, liikunta-aktiivisuus) ja luoda kaupungin ja seurojen välillä yhteistä suunnitelmaa toiminnan pitkäjänteiseksi kehittämiseksi.

Toimivimpien ohjattujen liikuntaharrastuspolkujen toteuttamiseksi olisi suositeltavaa, että Harrastamisen Suomen mallin avustusehtoja selkiytettäisiin ja jousitettaisiin niin, että esimerkiksi koko lukuvuoden kestoista lyhyempää toimintaa ja ilta-aikoina toteutettavaa toimintaa voitaisiin toteuttaa. Jos avustusta voisi käyttää myös loma- ja ilta-ajan toimintaan, on tärkeää, ettei se vähentäisi perustoimintaa loma-ajan ulkopuolella. Myös useampivuotisen avustuksen mahdollistaminen vähentäisi koordinaation työmäärää ja tekisi resurssien kohdistamisesta tehokkaampaa itse lasten ja nuorten toimintaan.

Loppuraportin luvussa 3.5. on koottu yhteen työkaluja harrastuspolkujen kehittämiseksi, joita kaupungit voivat soveltaa omaan käyttöön.

Seurojen näkökulmasta HSM-toiminnan kehittämiseksi tarvitaan pitkäjänteisempää tukea, kuten useampivuotisia avustuksia/sopimuksia ja mahdollisuutta peritä osallistujilta harrastusmaksuja, mikä tekisi toiminnasta taloudellisesti kannattavampaa seuroille.

Yhteistyötä ja koordinointia tulee parantaa tiiviimmällä vuoropuhelulla seurojen, kaupungin ja koulujen välillä sekä selkeyttämällä harrastuspolkua. Parempi vuorokoko, jossa kaupungin ja seurojen toiminta sijoittuu samoille alueille ja peräkkäisille vuoroille, helpottaisi lasten siirtymistä seuraharrastuksiin. Byrokratian keventäminen, erityisesti kilpailutusprosessin osalta, vähentäisi hallinnollista kuormitusta ja tekisi toiminnasta houkuttelevampaa seuroille. Lisäksi ohjaaja-rekrytinnin ja -koulutuksen tukeminen lisää toiminnan houkuttelevuutta seuroille.

Hanke kannustaa kaupunkia yhteisövaikuttavuuden toimintaperiaatteita mukaillen kehittämään yhdessä harrastamisen toimintamalleja sekä käytäntöjä. Kaupunkien välinen oppimis- ja yhteistyöverkosto luo mahdollisuudet erilaisten kokemusten, näkemysten ja hyvien toimintakäytäntöjen vaihtamiselle sekä toisilta kaupungeilta oppimiseen. Kaupunkien välinen yhteiskehittäminen lisää kehitettävien asioiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Oppimis- ja yhteistyöverkostossa mukana olevien kaupunkien koko ja toimintaympäristöt voivat olla erilaisia, sillä uusia kehitettyjä toimintamalleja ja käytänteitä sovelletaan aina kaupungin omaan toimintaympäristöön ja tarpeeseen sopiviksi.

Yhteisövaikuttavuuden paikallisesta näkökulmasta on tärkeä kartoittaa harrastamisen palveluja järjestävät toimijat sekä johtamis- ja koordinaatorakenteet mahdollisten päällekkäisyyksien tunnistamiseksi. Keskeistä on organisoitua harrastuspolkujen kehittämisen näkökulmasta kutsumalla eri toimijat yhteen sekä kehittää harrastamisen kokonaisuuden yhteisjohtamista ja koordinaatiota monialaisesti. Toimijoiden tunnistaminen ja yhteiskehittäminen selkiinnyttää ja tehostaa harrastuspolkua kaupungin sisäisesti sekä ulkoisesti lapsen ja nuoren suuntaan. Yhteisövaikuttavuusmalli voidaan integroida osaksi harrastamisen johtamisen ja koordinaation nykyrakenteita ja prosesseja tai integroida ja luoda tarpeen mukaan uusia rakenteita toimintamallin jalkauttamiseksi.

Seurojen olisi tärkeää määrittää omassa toiminnassaan selkeät ja joustavat harrastuspolut, jotka mahdollistavat siirtymisen eri intensiteettitasojen välillä sekä kaupungin matalan kynnyksen toiminnasta seuratoimintaan. Tämä edellyttää toimivaa viestintää, jotta harrastajat ja heidän perheensä ymmärtävät polun mahdollisuudet ja jatkovaihtoehdot. Lisäksi seurayhteistyötä tulisi vahvistaa, jotta harrastuspolut voivat olla alueellisesti eheämpiä.

Harrastuspolun lisäksi olisi tärkeää luoda selkeä ohjaajapolku, joka mahdollistaa ohjaajana kehittymisen ja motivaation säilyttämisen. On tärkeää myös muistaa, että seuroissa voi toimia muissakin rooleissa kuin harrastajana tai ohjaajana ja näin ollen jatkaa osana seuran toimintaa, vaikka harrastaminen loppuisi.

Lajikokeiluiden vaikuttavuutta sekä niistä harrastuspolulle ohjautumista tulisi tarkastella laajemmin sekä määrän, laadun että suunnitelmallisuuden tasolla. Kaupunkien välinen vertailu ja eri toimintamallien tarkastelu voi olla hyödyllistä. Alueellista koordinoinnin pirstaleisuutta tulisi pyrkiä selättämään alueellisella sidosryhmien välisellä yhteistyöllä.

Harrastuksiin ohjautumisen tuen tasojen tunnistaminen auttaa etsivää harrastustoimintaa toteuttamaan yksilötasolla tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä sekä hyödyntämään tukiverkostoa sekä moniammatillisen osaamista. Tasot ovat hyvä väline esimerkiksi suunnittelun, tuen tarpeen kohdentamisen, resurssoinnin ja tilastoinnin apuna.

Seurojen ja kaupungin yhteistyötä tulee kehittää pitkäjänteisesti selkeiden, yhteisesti sovittujen tavoitteiden kautta. Tämä edellyttää seurayhteistyön nykytilan kartoittamista, vastuunjaon selkeyttämistä ja toimivien käytänteiden hyödyntämistä. Suunnitelmallisuus vahvistaa yhteistyötä ja mahdollistaa sen vaikuttavuuden seurannan. Kaupungin kanssa tehty yhteistyö voi myös tukea seuroja yhteiskuntavastuullisessa toiminnassa.

Tiivis yhteistyö kaupungin ja seurojen välillä on keskeistä viestinnän kehittämisessä, jotta harrastuspolut voivat kehittyä sujuvasti. Seuraviestinnän parantamiseksi on tunnistettu sekä lyhyen että pitkän aikavälin toimenpiteitä.

Lyhyellä aikavälillä voidaan toteuttaa seuraviestinnän vuosikello, joka keskittyy olosuhteisiin, avustuksiin, tapaamisiin ja ulkoiseen viestintään. Lisäksi voidaan luoda seurarekisteri tiedotuksen tehostamiseksi, huomioiden tietosuoja ja seurojen laaja osallistuminen. Aluekokoukset tarjoavat mahdollisuuden seurojen osallistamiseen alueiden kehittämiseen ja uuden toiminnan käynnistämiseen. Olisi tärkeää, että seura- ja yhdistysviestintä olisi yhdellä työntekijällä omassa tehtäväkuvassaan, mikä vahvistaisi yhteydenpitoa seurojen ja kaupungin välillä. Lisäksi viestinnän laajentaminen sosiaalisen median uusiin kanaviin voisi parantaa tavoitettavuutta, mutta se vaatii tarkkaa suunnittelua ja huomiointia viestintäohjeistusten osalta. Näillä toimenpiteillä voidaan vahvistaa yhteistyötä ja kehittää harrastuspolkuja pitkäjänteisesti.

LIITTEET

Liite 1. Esimerkkejä kaupungin ja seurojen välisistä sopimusvaihtoehtoista

Malli	Idea	Tavoite	Sopimukset	Vastuut	Rahoitus	Haasteet	Hyödyt	Päätöksentekoprosessi
Ostopalvelu	Kaupunki ostaa seuralta tietyn palvelun, kuten liikuntakursien järjestämisen.	Tuottaa tiettyä palvelua kuntalaisille.	Tiukat ja yksityiskohtaiset sopimukset.	Seura vastaa palvelun toteutuksesta.	Kaupunki maksaa suoraan seuralle.	Hallinnollinen raskeus, sopimusten tiukka valvonta, rajattu joustavuus.	Mahdollistaa tietyn palvelun toteutuksen kaupungin tarpeisiin.	Kaupungin päätöksentekohallintokuntien kautta, kilpailutusta tarvittaessa.
Seurakumppanuus	Pitkäjänteinen strateginen yhteistyö kaupungin ja seuran välillä.	Edistää yhteisiä tavoitteita, kuten liikunnan lisäämistä.	Yleiset yhteistyösopimukset.	Molemmilla osapuolilla yhteinen vastuu.	Kaupunki tukee rahallisesti tai resursseilla.	Epämääräiset vastuurajat, mittarit ol-tava selvillä.	Tukee pitkäjänteistä kehitystyötä ja liikuntakulttuurin rakentamista.	Strategiset päätökset kaupungin ja seuran välillä, usein ilman kilpailutusta.
Harrasteseteli	Kuntalaiset saavat henkilökohtaisen tuen harrastusmaksuihin.	Lisää yksilöiden harrastusmahdollisuuksia.	Ei sopimuksia, mutta palveluntarjoajien tulee olla hyväksyttyjä.	Perhe valitsee palvelun, kaupunki hallinnoi tukea.	Kaupunki jakaa tuen suoraan perheille.	Seurojen rahoitus voi olla epävarmaa, hallinnointi voi olla raskasta kunnille ja perheille.	Lisää valinnanvapautta ja tavoittaa suoraan yksilöt.	Päätös tukea harrastusseteleillä, rahoituksen kohdentaminen eri ohjelmiin.
Kaupunkien ja yritysten seurayhteistyö	Kaupunki ja yritykset tekevät yhteistyötä ja seurat toimivat toteuttajina.	Lisää liikuntaa alueellisesti innovatiivisten hankkeiden avulla.	Hankekohtaiset sopimukset.	Kaupunki koordinoi, ja seurat toteuttavat.	Yritykset, kaupunki ja joskus kolmannet osapuolet.	Hankkeiden jatkuvuus voi olla epävarmaa, sopimuksien koordinointi vaatii paljon resursseja.	Tuo uusia resursseja ja innovatiivisia toimintamalleja, jotka voivat laajentaa tarjontaa.	Hankkeiden päätökset yhteistyöryhmissä, joissa kaupunki ja yritykset määrittelevät toimintatavat.

Liite 2. Lajikokeilukartoituksen muuttujat

Lajikokeilukartoitus kaupungeissa - muuttujat

1 Toiminnan (työ)nimi

2 Pilotointia vai vakiintunutta toimintaa?

Ei valintaa
Suunnitteilla
Pilotointi käynnissä
Vakiintunut toimintamuoto
Epäsäännöllinen toimintamuoto
Toteutettu aikaisemmin, ei käytössä tällä hetkellä.

3 Kuvaus toiminnasta (esim. markkinointiteksti kohderyhmälle)

4 Missä kaupungissa?

Ei valintaa
Espoo
Helsinki
Jyväskylä
Turku
Vantaa
Muu kaupunki
Useamman kaupungin yhteistyö

5 Toiminnan päävastaava(-t)

Liikuntaseura
Lajiliitto
Toimintaa ohjaava kattojärjestö
Maahanmuuttajayhdistys
Asukasyhdistys
Vanhempainyhdistys
Muut yhdistys
Seurakunta
Yritys
Kaupungin palvelualue
Muu

6 Kirjoita tarkennus päävastaavaan liittyen

7 Suunnitteluun osallistuvat tahot

Liikuntaseura
Lajiliitto
Toimintaa ohjaava kattojärjestö
Maahanmuuttajayhdistys
Asukasyhdistys
Vanhempainyhdistys
Muut yhdistys
Seurakunta
Yritys
Kaupungin palvelualue
Muu

8 Kirjoita tarkennus suunnitteluun osallistuvista tahoista

7 Oheistoimijat

Liikuntaseura
Lajiliitto
Toimintaa ohjaava kattojärjestö
Maahanmuuttajayhdistys
Asukasyhdistys
Vanhempainyhdistys
Muut yhdistys
Seurakunta
Yritys
Kaupungin palvelualue
Muu

8 Nimeä tahot

9 Toiminnan muoto

Ei valintaa
Elintapaneuvonta, etsivä harrastustoiminta tai harrastuksiin ohjaus
(esim. kouluPT, sporttikaveri jne.)
Lajikokeilu, kausittainen ryhmä, esittely, tapahtuma, harrastus, työpaja

10 Elintapaneuvonta tai harrastuksiin ohjaus

Ei valintaa
Elintapaohjaus
Etsivä harrastustoiminta / harrastuksiin ohjaus Ei
Sisältää sekä elintapaohjauksen että harrastuksiin ohjauksen
Muu

11 Kesto: Elintapaneuvonta tai harrastuksiin ohjaus

Ei valintaa
Sisältää yhden tapaamisen
Prosessi, sisältää useita tapaamisia
Joko yksi tapaaminen tai useampia, asiakkaasta riippuen

12 Lajikokeilu, kausittainen ryhmä, esittely, tapahtuma, harrastus, työpaja...

Ei valintaa
Työpajat, esittelyt, lajikokeilut, tapahtumat (yksittäiset kokeilutapahtumat)
Omatoimiliikunta
Ohjattu liikunta (toteutuu ryhmämuotoisesti useita kertoja samassa muodossa)

13 Toiminnalle ominaisia piirteitä

Ei valintaa
dialogin rakentaminen
esiintyminen
harjoittelu, treenaaminen
harrastuksiin ohjaus
kauden mittainen kerho
kilpailu
kontaktin luominen
kysely
liikuntamuodon kokeilu, lajikokeilu
lyhytkurssi (2+ kert)
pelit ja leikit
prosessinomaisen eteneminen, lyhyt kausi (kohti turnausta tai esiintymistä)
toiminnan esittely
tukihenkilönä tai vertaistukena toimiminen
turnaus
yksittäinen kokeilukerta

14 Koulupäivän sisällä?

Ei valintaa
Kyllä

15 Milloin? Tarkennettu aika

Ei valintaa
välitunti
oppitunti
kouluaika
koulupäivän välitön läheisyys
vapaa-aika
viikonloppu
arki-ilta
ennen koulun alkua

16 Valvottu vai ei valvottu toiminta

Ei valintaa
ohjattu
omatoiminen ja valvottu
omatoiminen, ei valvontaa, ei ohjausta

17 Kouluun ja oppilaitokseen liittyvä vai vapaa-ajan?

Ei valintaa
Koulu/oppilaitos
Vapaa-aika

18 Koulun tiloissa / koulualueen sisäpuolella

Ei valintaa
Kyllä
Ei

19 Osallistujamäärä

Ei valintaa
Yksi osallistuja
2-6 osallistujaa
7-15 osallistujaa
16-30 osallistujaa
31-50 osallistujaa

51-100 osallistujaa
 101-200 osallistujaa
 201-500 osallistujaa
 501-1000 osallistujaa
 1001-2000 osallistujaa
 Yli 2001 osallistujaa

20 Kohderyhmä(t) - määrä

Ei valintaa
 yksi kohderyhmä
 monta kohderyhmää

21 Kohderyhmä(t) - ikä

Ei valintaa
 vauva
 perhe
 taapero
 lapsi
 nuori
 nuori aikuinen
 aikuinen
 ikäihminen

22 Mille ryhmittymälle tai erityisryhmälle?

Ei valintaa
 opiskelijat
 työttömät
 eläkeläiset
 toimintarajoitteiset
 perheet
 äidit
 yksinhuoltajat
 Muu
 lapsiperheet
 kielivähemmistö
 monikulttuurinen
 soveltava toiminta kulttuurisista syistä
 erityisen tuen piirissä

23 Kenen kanssa toimitaan?

Ei valintaa
 Yksin/itsenäisesti/yksittäin
 Kaverin kanssa

Perheen tai huoltajan kanssa
 Ohjaajan tai tukihenkilön kanssa
 Pienryhmässä
 Isossa ryhmässä
 Luokkakaverin kanssa
 Koko luokan kanssa

24 Mille ikäryhmälle?

Ei valintaa
 Alle 6-vuotiaat
 alle 12-vuotiaat
 Alle 18-vuotiaat
 Alle 25-vuotiaat
 Alle 29-vuotiaat
 Yli 6-vuotiaat
 Yli 12-vuotiaat
 Yli 15-vuotiaat
 Yli 18-vuotiaat
 Yli 25-vuotiaat
 Yli 30-vuotiaat
 Yli 65-vuotiaat
 0v.
 1v.
 2v.
 3v.
(lista jatkuu 100v. asti)

25 Jos koulun yhteydessä, niin mille opetuksen toimialan luokitukselle?

Ei valintaa
 varhaiskasvatus
 alakoulu
 1. luokka
 2. luokka
 3. luokka
 4. luokka
 5. luokka
 6. luokka
 yläkoulu
 7. luokka
 8. luokka
 9. luokka
 valmistava luokka
 joustava perusopetus (JOPO)
 TUVA-koulutus
 lukio

ammattikoulu
2. aste
3. aste
sairaalakoulu
Pidennetty oppivelvollisuus -
POP
oppilaat
opiskelijat

26 Kenelle – opetuksen toimialan

luokitus?

Ei valintaa
yksittäinen lapsi/oppilas/opiskelija
lapsi-, oppilas-/opiskelijaryhmä
luokka
koko varhaiskasvatuksen yksikkö
koko alakoulu
koko yläkoulu
kaikki saman ikäryhmän, luokka-asteen tai ryhmän lapset/oppilaat/opiskelijat

27 Maksu

Ei valintaa
Maksuton
Edullinen
Normaalihintainen

28 Sitoutuminen

Ei valintaa
Ei sitoutumista
Lyhytaikainen esim. 2-5krt
Prosessi (esim. harjoittelu kevätnäytökseen tai tunti-
naukseen)
Koko kausi
Koko lukuvuosi

29 Ilmoittautuminen

Ei valintaa
Ei ilmoittautumista
Ennakkoilmoittautuminen
Ilmoittautuminen paikan
päällä

30 Jäsenyys

Ei valintaa

Ei jäsenyyttä
Maksuton asiakas- tai etu-
kortti
Jäsenyys
Erikseen irtisanottava jä-
senyys

31 Sisältää kokeilujakson (vain kau- sittaiset ryhmät)

Ei valintaa
Kyllä
Ei

32 Kenen suunnittelema/ organi- soima? "minä vastaan, mitä tänään on aiheena"

Ei valintaa
Muu, kuin paikan päällä oleva
Opettaja
Ohjaaja
Luokka
Ryhmä
Perhe
Osallistuja itse

33 Kenen järjestämä - kuka ohjaa "minä ohjaan tämän teille"?

Ei valintaa
Muu, kuin paikan päällä oleva
Opettaja
Ohjaaja
Luokka
Ryhmä
Perhe
Osallistuja itse

34 Kenen valitsema? ("minä päätän että tätä kokeillaan")

Ei valintaa
Muu, kuin paikan päällä oleva
Opettaja
Ohjaaja
Luokka
Ryhmä

Perhe
Osallistuja itse

3-5 vuoden välein
Harvemmin kuin 5 vuoden välein

35 Tilat

Ei valintaa
tila(t) osallistujien vapaasti saatavilla (esim. avoimet liikuntavuorot nuorisotilassa)
tila(t) osallistujille maksullinen, mutta edullinen (esim. vaaditaan uimahallimaksu)
tila(t) normaalihintainen (esim. ohjattu kiipeily, mutta osallistuja maksaa tilaan liittyvän sisäänpääsymaksun)

36 Välineistö

Ei valintaa
välineistö vapaasti saatavilla osallistujille (osallistujien omalla tai koulun varustuksella esim. liikuntasalin välineistöä)
oma välineistö tarvitaan (omat mailat tmv.) - vain jos tunteet (esim. maalit) tarjotaan tiettyinä ajankohtana

37 Miten usein toiminto toistuu (tai toistui)?

Ei valintaa
Useita kertoja päivässä
Päivittäin
Viikoittain
Useita kertoja kuukaudessa
Kuukausittain
Neljännesvuosittain
Puolivuosittain/kerran kaudessa
Vuosittain/lukuvuosittain
1-2 vuoden välein

38 Valitse sopivat määreet ajankoh- taan liittyen: toteutetaan

Ei valintaa
Päivellä
Syksyllä
Keväällä
Kesällä
Koulujen alkaessa
Syyskauden alkaessa
Koulujen loppuun
Kevätkauden alkaessa
Tiettyinä ajankohtana
Tiettyinä ajankohtana

39 Tapahtuman luonne/ suuruus- luokka

Ei valintaa
Pienet tapahtumat (oma kaupungin-osa?)
Vierailut harrastuspaikoissa
Harrastemessut
Isot tapahtumat (useampi kaupunginosa?)
Suurtapahtuma

40 Tarkka ajankohta, Voit kuvailla tässä vapaamuotoisesti joko päivämäärän, viikon tmv. Tarkennuksen ajankohtaan

41 Osallistumisen kesto tunteina (yksittäisen osallistujan näkökulmasta) yksittäisellä käyntikerralla

42 tapahtuman kesto tunteina (volyymi, esim. harrastusviikko auki ma-pe klo 10-14 yht. 4h = 20h)

43 Muuta kuvailevaa tietoa, jota olisi hyvä jakaa:

Liite 3. Viisitasoinen tuentarve

Taso 1. Itseohjautuvat

Esteet

- Ei suurempia esteitä

Tarve

- Lapsi / Nuori / Perhe **tarvitsee tietoa** sopivista harrastusmahdollisuuksista

Ratkaisut

- Harrastamiseen liittyvät päätökset on ratkaistavassa itseohjautuvasti, kun tieto on löydettävissä.

Esimerkkejä ulkoisten esteiden poistamiseen

- **Kootaan kohdennettua tietoa lähialueen harrastustoiminnasta** koulun ilmoitustaululle, oman alueen tiedotteisiin, kaupungin harrastukset kokoavalle sivulle (esim. harrastuskalenteri) ja **järjestetään alueellisia lajikokeilutapahtumia**.

Taso 2. Tiedon puute harrastusmahdollisuuksista

Esteet

- Olemassa olevaa (koottua tai hajallaan olevaa) **tietoa harrastamisesta ja harrastuksista ei osata hakea tai hyödyntää**, jolloin mielekästä harrastusta ei löydetä. Seurajäsenyys konseptina ja harjoituskulttuureineen vieras.

Tarve

- Lapsi / Nuori / Perhe **tarvitsee kohdennettua tietoa ja opastusta**, sopivista harrastusmahdollisuuksista, seurassa harrastamisesta, harrastamisen kulttuurista ja hyödyistä.

Ratkaisut

- Ratkaistavissa hyvällä viestinnällä: selko- ja monikieliset video-ohjeistukset, ryhmän tiedot löydettävissä ilman rekisteröitymistä, etsivän harrastustoiminta rohkaisijana.

Esimerkkejä

- Etsivä harrastustoiminta: Kysellään mielenkiinnonkohteista, selaillaan yhdessä harrastusmahdollisuuksia, pohditaan liikuntaharrastamisen hyötyjä. Opetellaan hakutyökalujen käyttöä ja tutustutaan paikallisten palveluntarjoajien sivuihin ja lajikokeilumahdollisuuksiin, etsitään tarkoituksenmukainen ryhmä ja selvitetään harjoituspaikka, ja tarvittaessa yhteydenotto huoltajiin.

Taso 3. Pieniä haasteita, ohjauksen tarve

Edellisten lisäksi tiettyjä (pieniä) esteitä harrastukseen osallistumisessa.

Esteet

- vähävarainen, yksinhuoltajaperhe, pienimuotoisia kielellisiä haasteita, pieniä toimintarajoitteita, vähän liikkuva, tarve rohkaisulle/kannustukselle aloittamisesta, sopivan ryhmän puute, ei kaveria, välineiden puute, kuljettamisen haasteet

Tarve

- Lapsi / Nuori / Perhe **tarvitsee kohdennettua lisätukea ja opastusta** harrastustukien hyödyntämiseen (harrastemaksut ja/tai välinehankinnat), seurajäsenyyden ehtojen kääntämiseen, ryhmään ilmoittautumiseen, hakemusten täydentämiseen, mahdollisesti tukea siirtymissä, mukana ensimmäisissä harjoituksissa, harrastuksiin liittyvissä muutostilanteissa.

Ratkaisut

- Ratkaistavissa 2-4 tapaamiskerran (tarvittaessa koko perheelle) kohdennetulla tuella ja mahdollisuudella ottaa myöhemmin yhteyttä lisäkysymysten varalta (esim. etsivä harrastustoiminta, kulttuuritulkki, seura-kaupunki-hyvinvointialue-yhteistyötoimija). Yhteydenotto huoltajiin ja heidän perehdyttämisenä avainasioihin esim. koululla järjestettävässä palaverissa. Saattaminen harrastukseen, pohdinnat liikunnasta ja henkinen tuki.

Esimerkkejä

- Etsivä harrastustoiminta ja vieraskielisen perheen tapaaminen koululla: Apuna laadukas käännösapu(sovellus), keskustelua harrastamisesta, sopivan ryhmän kartoittaminen lähialueilta, ryhmän aloitusohjeet ja seuran tärkeimmät dokumentit monikielisinä, avustusmuotoihin tutustuminen. Lisätukea harrastamattomien starttiryhmiä, liikuntavarustusten ja välineiden avustus.

Taso 4. Isoja haasteita, mahdollisesti myös moniammatillisen avun tarvetta

Pienien esteiden lisäksi haasteita, jotka edellyttävät yhteisövaikuttavaa lähestymistapaa.

Esteet

- Isompia toimintarajoitteita, kielellisiä haasteita, fyysiset, psyykkiset rajoitteet (huonot kokemukset harrastamisesta), perheen voimavarat vähissä, ylipaino, ei ole kaveria, Liikkumiseen ei saa henkistä tukea omalta perheeltä vaan päinvastoin.

Tarve

- Lapsi / Nuori / Perhe **tarvitsee kohdennettua, mahdollisesti moniammatillista lisätukea ja opastusta.**

Ratkaisut

- Haasteita saada mukaan pienryhmätoimintaan, mutta hyötyy tällaisesta -> ryhmäytyminen, vuorovaikutustaitojen ja yhdessä liikkumisen taitojen kehittäminen, itseluottamuksen ja kaverisiteiden vahvistaminen, yhteenkuuluvuus. Vahvempi erityistuki elintapaneuvontaan/ohjaukseen, terveystarkastuksissa keskustelu, harrastamattomien tai vertaisten kohdennetut starttiryhvät.

Esimerkkejä

- Terveystarkastuksessa tai koulupsykologilla lapselta tai ammattilaiselta esiin nousevat huolet -> tapaaminen etsivän harrastustoiminnan tmv. tukihenkilön kanssa, jolla kykyä lähestyä ja viedä lasta kohti ratkaisua esim. terapeuttien lähestymistapojen avulla. Voi olla että koko perhe tarvitsee tukea ja ohjausta muutenkin, jolloin moniammatillisessa otteessa huomioidaan yhteistyö.

Taso 5. Erittäin haasteellinen elämäntilanne, monia esteitä, moniammatillisen avun tarve suuri

Isojen haasteiden lisäksi mahdollisesti seuraavia esteitä ryhmään osallistumisessa tai liikkumisessa.

Esteet

- Itsetunnon ja mielialan ongelmat, sopeutumishaasteet, pelkotilat, ongelmat kotona, merkittävä toimintarajoite, krooniset sairaudet jne.

Tarve

- Lapsi / Nuori / **Perhe tarvitsee moniammatillisen palveluketjun, yksilöohjausta ja etenemisen askel askeleelta kohti pienryhmätoimintaa tai soveltuvaa ryhmää.**

Ratkaisut

- Arkea tuetaan moniammatillisesti, mukana terveydenhuollon ammattilaisia ja soveltuvia yhteistyöverkostoja sekä yhdistyksiä joilla erityisosaamista sekä oppilaitosyhteistyötä. Alueellista palveluntarjontaa tarkastellaan koulun YHR:n (koulun yhteisöllistä hyvinvointia tukevan toiminnan) sekä alueen palveluntarjoajien kesken.

Esimerkkejä

- Koko perhe tuen piirissä: yksilöohjauksessa keskustelua, tietoisuuden lisäämistä ja monipuolista voimaannuttavaa tukea. Positiivisia liikunnallisia kokemuksia ammattilaiden tukemana, pyritään saamaan fyysinen aktiivisuus mukaan arkeen soveltaen ja mahdollisesti muita arvoja korostaen.